Kovács Dóra

Ecsedi Báthory István levelei Várday Katához (1588–1605)

A Zichy családnak jelenleg a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában található zsélyi levéltára[1] elsősorban a família birtokaira vonatkozó forrásokat tartalmaz, de nagy számban őrzi olyan családok iratait is, amelyek a Zichyekkel rokoni kapcsolatban álltak, vagy birtokaik révén összeköttetésbe kerültek velük. A rokon családok iratait tartalmazó I. sorozatban kapnak helyet többek közt az ecsedi Báthory és a velük rokonságban álló kisvárdai Várday család iratai. Az idegen családok XXIII. sorozata szintén tartalmaz az ecsedi Báthoryak környezetére vonatkozó forrásokat, itt találhatjuk a Báthory-szervitor Haroklyáni, Kereky és Szokolyi család iratait is. Ez az iratanyag az ecsedi Báthory család 1605-ben történt fiági kihalását követően, Várday Katának köszönhetően került a kisvárdai levéltárba, majd az 1700-as évek elején Zichy Péter révén a Zichyek birtokába.[2] A zsélyi levéltár fontos része a külön sorozatot képző misszilisgyűjtemény, amely a Zichy család levelei mellett magában foglalja a rokon és idegen családok leveleit is. A címzettek szerint betűrendbe rendezett levelek főképp Szabolcs, Szatmár, Zemplén és Abaúj vármegyék 16. századi birtok- és családi viszonyaira szolgálatnak adatokat, olyan levélírókkal, mint az Alaghyak, Kerekyek, Melithek, Nyáryak, Szokolyiak, Telegdyek, Várdayak, vagy épp az ecsedi Báthoryak. Itt található az a most közölt ötvenkilenc levél is,[3] amelyeket ecsedi Báthory István 1588 és 1605 között írt egyik legkedvesebb rokonának, Várday Katának, aki Báthory István nagynénjének, Báthory Klárának volt az unokája.[4]

Ecsedi Báthory István (1555–1605) országbíró (1585–1605), Szabolcs, Szatmár és Somogy vármegyék főispánja a 16. század végén a magyar politikai, vallási és kulturális közeg meghatározó egyénisége volt. A Szatmár megyei Ecseden kiépített udvara a Felső-Tisza-vidék gazdasági és szellemi központja volt a korszakban, nem csoda, hogy a szakirodalom olykor csak „tiszántúli kiskirályként" hivatkozik Báthoryra.[5] A Várday Katának írt levelek időköre Báthory István életének második felét fedi le, amelynek legfontosabb eseményei viszonylag jól ismertek a szakirodalomból.[6] 1596-ig, a mező-

[1] A levéltár leírását lásd Lukcsics, 1929; Lukcsics, 1931.
[2] Lukcsics, 1931, 11.
[3] A levelek jelzete: MNL OL P 707 Zichy család zsélyi levéltára XXXII. sorozat, No. 10192–10250. Várday Kata Báthory Istvánhoz írott válaszlevelei sajnálatos módon nem maradtak fenn.
[4] Várday Kata édesanyja, Losonczy Dorottya ecsedi Báthory Klára és Losonczy Antal lánya volt, tehát Várday Kata nem elsőfokú unokahúga Báthory Istvánnak, mégis, az egyszerűség kedvéért a továbbiakban az „unokahúg" megnevezést használom. A rokonsági viszonyokra lásd az ecsedi Báthory, Losonczy, Szokolyi, Telegdy, Várday családfákat: Jankovics–Kőszeghy, 2016, 314–315.
[5] Eckhardt, 1944, 11.
[6] Életének legrészletesebb összefoglalója mind ez idáig: RMKT, 1959, 574–580.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 337 2022. 01. 27. 13:14:33

keresztesi csatáig az országbíró aktívan vett részt a tizenöt éves háború harcaiban, ebből az időszakból mindössze hét Várday Katának írt levele maradt fenn. Az ecsedi várában elzárkózó főúr életének utolsó tíz évében sokat betegeskedett, aggódva figyelte családjának hanyatlását és legfőképpen azon igyekezett, hogy örökségét és egyházát halála után is biztonságban tudhassa.[7] Unokahúgának írt levelei zömében már ezzel az öregedő, magányos Báthory Istvánnal találkozhatunk.

Várday Kata (1570–1630) Várday Miklós és Losonczy Dorottya lánya, családjának utolsó tagja volt.[8] Édesanyja 1572-ben hunyt el és három évvel később követte őt férje is,[9] árván hagyva gyermekeiket, Katát és Jánost.[10] Várday Kata nagybátyja, Várday Mihály 1582-ben kelt végrendeletében idősebb Szokolyi Miklóst nevezte ki unokahúga kisvárdai gyámjául.[11] Várday Kata első házasságát 1589. február 2-án kötötte mezőtelegdi Telegdy Pállal. A fiatal házaspár Kisvárdán élt Telegdy Pál húgával, Telegdy Katával és annak férjével, ifjabb Szokolyi Miklóssal, ecsedi Báthory István alországbírójával együtt. Várday Katának első házasságából négy gyermeke született,[12] közülük István (a házaspár levelezésében Istók) még Telegdy Pál életében elhunyt,[13] majd – ahogy az ecsedi Báthory István leveleiből is kiderül – őt követte Zsigmond és Kata is, így egyedül Telegdy Anna érte meg a felnőttkort. Telegdy Pál 1596-ban elhunyt, özvegye négy évvel később, Báthory István közbenjárására ment ismét férjhez, ezúttal bedegi Nyáry Pál[14] váradi kapitányhoz. Két lányuk született, Kata és Krisztina,[15] de elképzelhető, hogy Nyáry Pál Ferenc nevű fia szintén közös gyermekük volt.[16] Várday Kata 1607 végén, 37 évesen másodszor is megözvegyült,[17] ettől kezdve családfőként igazgatta a Várday famíliát.[18] A csaknem húsz év alatt, amelyet Báthory István és unokahúga levelezése lefed, Várday Kata férjhez ment, megözvegyült, majd újra férjhez ment, legalább hat gyermeke szüle-

---

[7] Az országbírónak feleségétől, Homonnai Drugeth Fruzsinától nem született gyermeke, ezért különösen körültekintően járt el végrendelete elkészítésekor. A testamentumot kiadta: Vadász, 2002.

[8] A kisvárdai Várday családról összefoglalóan: Borbély, 2019b.

[9] Várday Miklós fivérei (István és Mihály) közül elsőként, 1575 augusztusában hunyt el. Éri, 1960, 139.

[10] Várday János 1584. április 4-én elhunyt, ezzel pedig a Várday család fiágon kihalt. Hanák–Szabó, 2021, 204; Néző, 2004, 73. (Néző István 1583-ra teszi Várday János halálát.)

[11] Mellette még Dobó Ferenc és ecsedi Báthory Miklós voltak Várday Kata gyámjai. Simon, 2008, 21.

[12] Makay Dezső szerint Várday Katának hat gyermeke született Telegdy Páltól, István, Zsigmond, Mária, Zsuzsa, Kata és Anna. Az alig nyolcévnyi házasság alatt ez ugyan nem lenne lehetetlen, de meglehetősen bőséges gyermekáldást feltételez. Makay, 1895, 189.

[13] Eckhardt, 1944, 9.

[14] Nyáry Pál szintén özvegyként érkezett a házasságba, első felesége enyingi Török Zsuzsanna volt, gyermekeik Borbála, Miklós és István. Benda, 1975, 6.

[15] Nyáry Krisztina 1604-ben született, nővére, Kata egy-két évvel lehetett idősebb. Erdélyi, 2020, 6. Kettejük közül Krisztina érte meg a felnőttkort.

[16] Haláláról 1603 júliusában írt Nyáry Pál Várday Katának. Benda, 1975, 28. Benda Kálmán nem azonosítja Nyáry Ferenc édesanyját, Leveles Erzsébet azonban Nyáry Pál és Várday Kata közös gyermekének mondja Nyáry Ferencet. Leveles, 1929, 26.

[17] Nyáry Pál 1607. december 23-án Jászón hunyt el, 1608. január 28-án a Turóc megyei Szucsányban temették el. Hanák–Szabó, 2021, 525–526.

[18] Erről a szerepéről és lányaival, Telegdy Annával és Nyáry Krisztinával való kapcsolatáról lásd Erdélyi, 2020; Erdélyi, 2021.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 338 2022. 01. 27. 13:14:33

tett és közülük legalább hármat eltemetett. A feleség- és anyaszerep mellett ezekben az években Várday Kata legfontosabb feladata öröksége, birtokai megóvása volt, és ebben, mint látni fogjuk, Báthory István mindvégig támogatta.

Báthory István unokahúgának lelkiismeretes pártfogója volt, rendszeresen segítette őt birtokpereiben és egyéb gyakorlati ügyekben. A református főúr nagy befolyással volt Várday Katára vallási kérdésekben is. A szakirodalom mind ez idáig magabiztosan képviselte azt az álláspontot, amely szerint Várday Katát katolikusnak keresztelték és csak később, Báthory István hatására tért át a református hitre, Nyáry Pállal kötött házassága idején. A legújabb kutatások szerint azonban korántsem zárható ki, hogy Báthory unokahúga már gyermekkorától protestánsként nevelkedett Várday Mihály és Dobó Krisztina gyámsága alatt.[19] Ebben az esetben Báthory István nem Várday Kata konverziójában játszott fontos szerepet, hanem a katolikus környezetben élő unokahúga református hitének védelmében. Unokahúga felekezeti hovatartozása Báthory számára azért volt különösen fontos, mert Báthory Gábor mellett Várday Kata volt végrendeletének fő kedvezményezettje. Az országbíró mindent megtett, hogy a Szokolyi Miklós[20] irányítása alatt szilárdan katolikus Kisvárda halála után Ecsedhez hasonló református udvarként működjön. Báthory István Várday Katához írt leveleiből nemcsak kettejük kapcsolatát ismerhetjük meg, de bepillantást nyerhetünk az ecsedi és kisvárdai udvarok mindennapjaiba, a Bocskai-felkelés előtt álló Felső-Tisza-vidék társadalmi viszonyaiba is. Mindezek mellett fontos megjegyezni, hogy az egy személyhez írt ötvenkilenc misszilis példátlan mennyiség a Báthoryhoz köthető szövegek között, ugyanis az országbíró végrendeletében meghagyta, hogy halála után missziliseit semmisítsék meg, így levelezése csak töredékesen maradt fenn.[21]

A levelek közlésénél a modern átírás elveit követtem (hasonlóképp, a már kiadott források idézésénél is a betűhív szövegeket modern átírásban közöltem), a személy- és helynevek betűhív formáját lábjegyzetben adtam meg. A könnyebb olvashatóság érdekében a szövegekben szereplő rövidítéseket feloldottam,[22] és ahol szükségesnek találtam, a központozást is módosítottam. A misszilisek többségét Báthory István titkárai írták, a fejlécben jeleztem az országbíró saját kezű írásait. A 10213. számú levél oly mértékben sérült, hogy ennek átírásától eltekintettem és csupán rövid tartalmi kivonatát

---

[19] Dienes, 2021. Köszönettel tartozom Monok Istvánnak, aki felhívta a figyelmem Dienes Dénes kéziratára.

[20] A Szokolyi családnév a szakirodalomban Zokoly, Szokoli, Zakoly stb. névalakokban is szerepel. Minthogy a család a Szabolcs vármegyei Szakoly településről vette nevét (Simon, 2008, 21), a legmegfelelőbb változat a „Szakolyi" lenne, de tekintettel a „Szokolyi" névalak használatának gyakoriságára (különösképp a család 16. századi történelmére vonatkozó szakirodalomban), a továbbiakban következetesen ezt használom.

[21] Báthory meggyőződése volt, hogy halála után levelei senkinek nem lehetnek hasznára: *„Notandum est: valami hitvány missilis leveleim vannak, kik semmirekellők, egy fekete ládában, szaggassa el testamentumosom, ha magam el nem szaggatom éltemben, ezt csak azért írom meg, hogy semmire nem kellenek, mindjárt elszaggassák, haszontalan levelet nem tudom, miért kellene tartani."* Vadász, 2002, 58.

[22] Ez alól egyedül ecsedi Báthory István szignói esetén tettem kivételt, abból a megfontolásból, hogy a „CSB" aláírás más leveleiben is gyakorta alkalmazott megoldás és nagyban megkönnyíti az országbíró megkülönböztetését kortársától, somlyai Báthory István váradi kapitánytól, Báthory Gábor édesapjától.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 339 2022. 01. 27. 13:14:33

közlöm. A levelek levéltári sorszámozása alapvetően kronologikus rendet követ, mégis, néhány esetben meg kellett változtatnom a sorrendet. Báthory István Várday Katához címzett leveleiből ötöt már ismerhetünk Eckhardt Sándor betűhív közléséből, ezek esetében a kiadás tényét a fejlécben, a levéltári jelzet után tüntetem fel.

Források

1.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1588. július 12.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10192. (saját kezű)

Köszönetemet és magam ajánlását írom kegyelmednek mint szerelmes húgomnak, kívánom az Úr Istentől egészségedet és hosszú életedet, ez mellett minden lelki, testi javaidat.

Még emlékezhetel, szerelmes húgom reá, hogy ez elmúlt napokban Soós András[23] által üzentél vala énnekem, kitől rövideden azt üzentem vala az több dolgok között, hogy vagy én magam leszek kegyelmeddel szemben, avagy jámbor szolgámtól üzenek. Én magam nem érkezem hozzá, hanem ím egy régi jámbor szolgámat, Bánchy Jánost[24] bocsáttam kegyelmedhez, kérlek szerelmes húgom, szavát meghiggyed, az mit én szómmal megmond,[25] mintha én magammal szólanál. Bízvást is beszélj vele, mert jámbor és énnekem régi meghitt szolgám, kérlek is szeretettel, szerelmes húgom, ez dologról gon-

[23] A levélben betűhíven: *Soos Andras*. Kárászi Soós András Zemplén vármegyében birtokos nemes (Dávid, 2001, 647–648). 1583-ban Szabolcs vármegye országgyűlési követe, majd 1584–1586 között, 1588-ban és 1590-ben Szabolcs vármegye alispánja. MNL SZSZBML IV.1.a. Prothocollum V, 1580–1588; Uo. Prothocollum VI, 1588–1591. Telegdy Pál egy, a menyasszonyához, Várday Katához 1588 novemberében írt levelében arról számolt be, hogy birtokügyekben készül beszélni Soóssal, és csalódottságának adott hangot haszonleső, megbízhatatlan barátjával kapcsolatban: „[...] *megértettem az Soós András levelét is, de no lám, mondtam, édes rokonom, hogy szűk az jó barát, csak pohárba szolgálunk ám egymásnak, és addig, az mit gondolja, hogy haszonnal jár az barátság.*" Telegdy Pál Várday Katának, Zétény, 1588. november 24. Idézi: Eckhardt, 1944, 20.

[24] A levélben betűhíven: *Banchÿ Janost*. Laskodi Bánchy János, Báthory István ecsedi komornyikja, aki szolgálatáért dominuszától encsencsi birtokokat nyert. Géresi, 1885, 478–479. A főúri udvarokban a komornyikok legfőbb feladata az urak tárházának és pénztárának kezelése, a belső szobák és az ott található iratok felügyelete, továbbá az udvari szervitorok bérének kifizetése, ruháik beszerzése volt. Koltai, 2001, 28. Ennek megfelelően Bánchy János fennmaradt levelezése is ilyen gyakorlati ügyekhez köthető, többek közt ő volt az, aki rendszeresen tájékoztatta a Báthory-szervitorokat a járandóság felől, vagy arról, hogy különböző ügyekben hol és milyen időpontban érdemes felkeresni a főurat.

[25] Habár az írásbeliség térhódítása megkérdőjelezhetetlen a korszakban, a szóbeliség továbbra is meghatározó maradt. Ecsedi Báthory István fennmaradt levelei nagy részében csak egyszerű utasításokat küldött szervitorainak, nemegyszer személyes találkozót kérve a továbbiak megtárgyalására. Az országbíró bizalmas információt sem szívesen szolgáltatott ki levélben, ahogy erre többször utalt is írásaiban. Erről bővebben lásd Kovács, 2021.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 340 2022. 01. 27. 13:14:33

dolkodjál és tégy bizonyos választ. Az többit Bánchy[26] Jánostól kegyelmed megérti. Az Jó Isten soká éltessen egészségben. Írtam Ecsedben[27] ma 12. Julii 1588.
Az te kegyelmed atyafia,

Comes Stephanus Bathor
manu propria

[Címzés:] Adassék ez levél az én szerelmes húgomnak, Várday[28] Kata asszonynak kezében.

2.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1590. március 20.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10194. (saját kezű)

Generosa domina et soror nobis carissima. Salutem fraternitatis nostrae benevolam commendationem.

Istentől kegyelmednek mind az kegyelmed urával és leányával egészséget, hosszú életet adatni kívánok. Értem az kegyelmed levelét, melyben engemet Várdába[29] hívat. Hogy az kegyelmed kívánsága szerint ott nem lehetek, kegyelmed nekem megbocsásson, holott örömest ott lennék, ha ennyi dolgaim nem volnának. Mindazonáltal, ha nem testben, lélekben ott leszek. Kegyelmednek Istentől mind leányával egyetemben, és hogy leányhoz fia is legyen jókívánságomnak általa.[30] Isten kegyelmedet éltesse. Ex Ecsed[31] 20. Martii Anno Domini 1590.
Kegyelmed atyafia,

Comes Stephanus de Bathor
manu propria

[Címzés:] Generosae dominae Catherinae Wardaÿ consorti generosi domini Pauli Telegdy et sorori nostrae charissimae.

---

[26] A levélben betűhíven: *Banchi*.
[27] Ecsed, Szatmár vármegye (ma: Nagyecsed, H). A levélben betűhíven: *Echiedben*.
[28] A levélben betűhíven: *Vardai*.
[29] Várda, Szabolcs vármegye (ma: Kisvárda, H). A levélben betűhíven: *Vardaba*.
[30] A levélben emlegetett újszülött kislány Telegdy Anna (1590?–1635) lehet. Életéről bővebben: Dávid, 1998.
[31] A levélben betűhíven: *Eched*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 341 2022. 01. 27. 13:14:33

3.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1590. április 15.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10193. (saját kezű)

Betűhív kiadása: Eckhardt, 1944, 157–158.

Generosa domina, soror nobis carissima. Salutem et benevolentiae nostrae commendationem.

Az jó Istentől kegyelmednek egészséget és hosszú életet adatni kívánok. Akarék kegyelmednek erről írnom, hiszem, hogy kegyelmednél nyilván vagyon a szentmártoni jószág[32] állapotja, melyet Ungnádné[33] kegyelmetektől elfoglala. Mostan az vármegye, én úgy értem, hogy kegyelmeteknek két dolgot hagyott volt megbizonyítani. Egyiket ezt, hogy Ungnádné az jószágot hatalmasul foglalta ki kezetekből. Másikat ezt, hogy mikor Ungnádné az leánynegyedet kiszámláltatta, akkor is, az után is bírta kegyelmetek az jószágot, de sőt, tekegyelmed nem élt azzal az leánynegyednek igazságával, azaz fel nem vette kegyelmed és az szerint nem is bocsáttad ki kezedből az jószágot (én így értem). Ennek az elsőit, úgy mint az hatalmasul foglalást megbizonyította kegyelmed, de az másikat nem bizonyította kegyelmed, mely dolog ki vétkéből esett, én nem tudom, mert az tanúkkal az második dologra is vallatni kellett volna, így hitet sem tettek volna kegyelmednek. De miérthogy az másodikat meg nem bizonyította kegyelmed, az vármegye úgy találta kegyelmednek harmadmagával hitit, kiről írt nekem Pál uram[34] és

[32] Szentmárton, Szatmár vármegye (ma: Tiszaszentmárton, H).

[33] A levélben betűhíven: *Ugnatne*. Ungnád Kristófné Losonczy Anna. Ecsedi Báthory István nagybátyja, Báthory Miklós Losonczy Anna nővérének, Losonczy Fruzsinának volt a férje, így a két család rokonságban állt egymással (a rokonsági viszonyok a szakirodalomban több helyen tévesen szerepelnek, többek közt Ács Zoltán és Péter Katalin is Losonczy Annát mondja Báthory Miklós feleségének: Ács, 1985; Péter, 2008). Losonczy Anna hosszú pereskedést folytatott a vele szintén rokonságban álló Várday Katával a garami és szentmártoni birtokok ügyében. Az elhúzódó konfliktus során ecsedi Báthory István és Losonczy Anna kapcsolata erősen megromlott, az országbíró leveleiben többször csak „álnok kurvánékként" vagy épp „cigány lotyóként" hivatkozott rá. Eckhardt, 1944, 153–155; Szentmártoni Szabó, 2014, 76. Báthory ellenszenvét csak tovább fokozhatta, hogy nagybátyja halála után neki is több pere akadt Losonczy Annával. Eckhardt, 1944, 157. A Losonczy–Várday perre részletesebben lásd Ács, 1985; Jankovics–Kőszeghy, 2016; Koroknay, 1963.

[34] Mezőtelegdi Telegdy Pál (1564–1596) Telegdy Mihály és losonci Bánffy Zsófia fiatalabbik fia, Várday Kata első férje. Miután apja csatlakozott Bekes Gáspárhoz, Báthory István erdélyi fejedelem (ecsedi Báthory István nagybátyja, az országbíró édesanyja, somlyai Báthory Anna révén) a család minden erdélyi birtokát elkobozta, a Telegdyek a Zemplén és Bereg vármegyei birtokaikra szorultak vissza. A bécsi jezsuitáknál tanulmányokat folytató Telegdy Pál (Jankovics–Kőszeghy, 2016, 319) később Kálló végvárában vállalhatott szolgálatot, majd ecsedi Báthory István katonai szervitorai közé szegődött. Eckhardt, 1944, 6–12.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 342 2022. 01. 27. 13:14:33

Miklós uram,[35] hogy inteném az hit letételére kegyelmedet, bizony akartam volna, ha erre nem ment volna az dolog.

Annakokáért kegyelmednek akarék írnom, én kegyelmedet reá nem kényszerítem, sőt szabadságot hagyok kegyelmednek benne. Főképpen ezért, hogy hitben járó dolog, kegyelmed gondolkodjék és lássa, valamit Isten akar és az kegyelmed jó lelkiismerete mutat, azon maradjon meg kegyelmed, mert én bizony arra nem kényszerítlek. Akarám csak ezt kegyelmednek megírnom és az Jó Istennek ajánlom kegyelmedet. Datum ex Ecsed[36] Nagyszerdán 1590.[37]

Kegyelmed atyafia írta

Báthory István[38]
manu propria

[Címzés:] Generosae dominae Caterinae Vardai de Kisvarda consorti generosi domini Pauli de Telegd sorori nostrae nobis charissimae.

4.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Tagy, 1590. július 2.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10195. (saját kezű)

Betűhív kiadása: Eckhardt, 1944, 159–160.

Generosa domina soror nostra nobis honoranda. Salutem et fraternitatis nostrae benevolam commendationem.

Istennek áldomását kívánom kegyelmednek mint szerelmes húgomnak, mind lelki és testi dolgokban, és hogy jó egészségét értem kegyelmednek leveleiből, szívem szerint örülöm és sok esztendőkig adatni kívánom az jó Istentől.

[35] Kisvárdai Szokolyi Miklós (1555k.–1599) Szokolyi István és Várday Anna fia, Várday Kata elsőfokú unokatestvére. A hithű katolikus Szokolyi a bécsi jezsuitáknál olyan társakkal tanult együtt, mint Náprágyi Demeter, Révay István, Alaghy Ferenc, Melith István. Lásd Szelestei, 1997, 146–158. Felesége Telegdy Kata, Telegdy Pál, János és Borbála húga volt, egyetlen lányuk Szokolyi Erzsébet. Szokolyi Miklós alországbíróként (vice iudex curiae) ecsedi Báthory István vezető szervitorai közé tartozott, jóllehet, az országbíró leveleinek tanúsága szerint, viszonyuk hűvösnek mondható. A kisvárdai udvar virágzása a 16. század végén nagyrészt az ő személyének köszönhető.

[36] A levélben betűhíven: *Eched*.

[37] Az ónaptár szerint, amelyet Báthory István következetesen használt, 1590 nagyszerdája április 15-re esett.

[38] Az aláírás betűhíven: *Batori Istwan*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 343 2022. 01. 27. 13:14:34

Továbbá megértettem az kegyelmed levelét, melyben engemet kér arra, hogy Vásárhelyt[39] kegyelmed kezébe engedném bírni, miérthogy Losonczy[40] jószág volna. Kegyelmedet kérem mint szerelmes húgomat, nekem megbocsásson, hogy mostan arról kedves választ nem tehetek kegyelmednek, kinek okai vannak, de netalán nem is érti kegyelmed, Vásárhelynek állapotja miben legyen. Én úgy értem, hogy az szegény bátyám, miérthogy nagy úr volt,[41] holdoltatta fel, az ángyom halála után is bírta, de Vásárhely, az mint én értem, nem csak Losonczy részé, hanem Sulyok[42] és Csáky[43] részhez is való. Hogy pedig kegyelmednél nyilván legyen, az Csáky részt Prépostváry Bálintné[44] asszonyom néném itt létében kéri vala, sőt ugyan mindenestül övének tartaná. Sulyok István[45] pedig azonképpen, netalán pedig az Báthory[46] famíliának is lehetne része benne. Jóllehet Sulyoknak legyen-e része benne, nem is etc. lehetséges is etc., de az Csákyaknak úgy értettem, vagyon részük benne. Nénémet is halasztással bocsátottam el,[47] kegyelmednek sem tudok mostan egyebet írnom. Mindazonáltal azon igyekezem Isten segítségéből, hogy az mi az kegyelmed része, idővel se idegenedjék el kegyelmedtől. Kegyelmedet kérem, nekem megbocsásson ez dologból. Az keszkenőt pedig mint szerelmes húgomtól jó néven vettem, és az Úr Istennek kegyelmes áldását kívánom kegyelmedre. Datum ex Tagy[48] 2 Julii 90.

Kegyelmed atyafia

Báthory István[49]
manu propria

---

[39] Vásárhely, Csongrád vármegye (ma: Hódmezővásárhely, H). A levélben betűhíven: *Vasarhelÿt*. Ecsedi Báthory Miklós felesége, Losonczy Fruzsina révén jutott vásárhelyi birtokokhoz, aki édesapjától, Losonczy István temesvári kapitánytól örökölte a birtokjogokat húgával, Losonczy Annával egyetemben. Szeremlei, 1913, 901. Szeremlei Sámuel tévesen Losonczy Annát mondja Báthory Miklós feleségének, Losonczy Fruzsinát pedig szintén tévesen Losonczy Kláraként említi.

[40] A levélben betűhíven: *Lossoncÿ*.

[41] Ecsedi Báthory Miklósra (1520k. – 1584. dec. 17.) utal. Báthory Miklós Somogy (1567-től), Szabolcs és Szatmár vármegyék (1563-tól) főispánjaként, valamint országbíróként (1568-tól) is működött, így unokaöccsének minden tisztségében elődje volt. A humanista műveltségű főúr Padovában végezte tanulmányait, hazatérve eleinte János Zsigmond oldalán politizált, de később, testvére, Báthory András (Bonaventura) hatására a Habsburgok oldalára állt. Baráth, 2008, 35. Báthory Miklós felekezeti elköteleződése vitatott, Horn Ildikó szerint az 1560-as évek közepéig katolikus maradt, majd az 1580-as évek elejéig a református egyház kiemelkedő patrónusaként tevékenykedett, míg élete végén a jezsuiták hatására ismét a katolicizmushoz közeledett. Horn, 2009, 75.

[42] A levélben betűhíven: *Suliok*.

[43] A levélben betűhíven: *Chiaki*. A vásárhelyi birtokok helyzetét Báthory a testamentumában rendezte. Ennek értelmében a Csáky-rész végül Prépostváry Zsigmond kezébe került. Vadász, 2002, 62.

[44] A levélben betűhíven: *Prepostvari Balintne*. Prépostváry Bálint kállói, majd egri főkapitány második felesége, Csáky Anna, aki Krasznabélteken emelt síremléket férjének 1597-ben. Koroknay, 2006, 13–14.

[45] Lekcsei Sulyok István († 1612 után), Bács megyei eredetű, Mohács után főként Szatmár és Közép-Szolnok vármegyékben birtokos nemesi család sarja, Nagy Iván adatai szerint 1575-ben Bekes Gáspár oldalán harcolt Báthory István erdélyi fejedelem ellen. Vadász, 2002, 62; Hanák–Szabó, 2021, 295–296.

[46] A levélben betűhíven: *Batori*.

[47] Báthory itt minden bizonnyal Csáky Annára utal.

[48] Tagy, puszta Szatmár vármegyében, Dob és Domahida között, Ecsedi Báthory István kedvelt nyári tartózkodási helye. Ma már nem létezik. A levélben betűhíven: *Tagi*.

[49] Az aláírás betűhíven: *Bathori Istwan*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 344 2022. 01. 27. 13:14:34

[Címzés:] Generosae dominae Caterinae Vardai de Kisvárda Consorti Generosi domini Paulo de Thelegd etc. sorori nostrae nobis honorandae.

5.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1592. január 4.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10198. (saját kezű)

Betűhív kiadása: Eckhardt, 1944, 162–163.

Generosa domina soror nostra nobis plurimum charissima. Salutem et fraternae nostrae benevolentiae commendationem.

Az Úr Istentől kegyelmednek egészséget, hosszú életet, kiváltképpen pedig lelki jókat adatni kívánok. Megadák, szerelmes húgom nekem az kegyelmed ajándékát és levelét, kit kegyelmedtől jó néven vettem, de az jóakaratot mindennél feljebb. Ím én is kegyelmednek az karácsony ajándékát megküldtem, adja az jó Isten kegyelmednek egészséggel viselni sok esztendeig. Isten éltesse sokáig. Írtam Ecsedben[50] 4. Jan. 1592.

Mondd meg uradnak, fogja hátrább az vadászást karácsony napján, mert meg kezd egyszer botlani, mint az bátyám, addig nem fogadja szónkat.[51]

Kegyelmed atyafia,

Báthory István[52]
manu propria

[Címzés:] Generosae dominae Catherinae Varday consorti Generosi domini Pauli de Telegd Sorori nostrae Nobis plurimum charissimae.

[50] A levélben betűhíven: *Echedbe.*

[51] Az országbíró itt nagybátyjára, Báthory Miklósra utal, aki 1574-ben súlyos balesetet szenvedett, lovas kocsija felborult, Báthory mindkét lábát eltörte. Istvánffy Miklós szerint Báthory Miklós évekkel később ennek a balesetnek a szövődményeibe halt bele. Istvánffy, 2009, 56.

[52] Az aláírás betűhíven: *Batorÿ Istvan.*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 345 2022. 01. 27. 13:14:34

6.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1592. szeptember 3.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10196. (saját kezű)

Szerelmes húgom, kegyelmednek ajánlom atyafiságomat és Istentől minden jót kívánok. Ím az gyűrűt megküldtem kegyelmednek, az kiről minap kegyelmednek írtam vala. Adja Isten kegyelmednek egészséggel soká viselni. Isten kegyelmedet éltesse sokáig. Ex Ecsed[53] 3 Septembris[54] 1592.

Comes Stephanus de Bathor
manu propria

[Címzés:] Az én szerelmes húgomnak, Várday[55] Kata asszonynak adassék ez levél.

7.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1592. november 23.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10197. (saját kezű)

Generosa domina soror nostra charissima. Salutem et nostram commendationem.

Meghozák az kegyelmed levelét melyben követ minket[56] és köszöni is az gyűrűt, azért kegyelmednek sem követni, sem köszönni nem szükség, mert mi elhittük az kegyelmed jó atyafiságát. Isten kegyelmedet éltesse és megtartsa jó egészségben. Datum ex Arce nostra Ecsed[57] 23 Novembris 1592.

Comes Stephanus de Bathor
manu propria

[Címzés:] Ez levél adassék az én szerelmes húgomnak, Várday[58] Kata asszonyomnak kezében.

---

[53] A levélben betűhíven: *Eched.*
[54] Előtte áthúzva: *Augusti.*
[55] A levélben betűhíven: *Varday.*
[56] Báthory István itt valószínűleg arra utal, hogy előző levelében unokahúga bocsánatot kért tőle egy számunkra ismeretlen eset kapcsán.
[57] A levélben betűhíven: *Eched.*
[58] A levélben betűhíven: *Wardaÿ.*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 346 2022. 01. 27. 13:14:34

8.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1597. június 23.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10204.

Generosa domina soror nobis charissima. Salutem et fraternae nostrae benevolentiae commendationem

Kegyelmed írta vala nekem, hogy kegyelmed hétbe kelve[59] elindulna Szentmiklós[60] felé. Akarnám, ha kegyelmed még egy kevés ideig várakoznék, kegyelmeddel való dolgaim volnának. Hanem kegyelmed küldje ide mindjárast Cseh Jánost,[61] ha ő otthon nincsen, Csicsery Ambrust,[62] kegyelmednek üzennék tőle, ha pedig egyik sincsen otthon, adja tudtomra kegyelmed, kegyelmednek megírom az dolgot. Isten tartsa meg jó egészségben kegyelmedet. Datum ex arce nostra Ecsed[63] die 23. Junii 1597.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae dominae Catherinae Wardaÿ relictae generosi quondam Pauli de Thelegd sorori nobis charissimae.

---

[59] Értsd: a jövő héten.

[60] Szentmiklós, Bereg vármegye (ma: Чинадійово [Csinagyijovo], UA). A levélben betűhíven: *Szenth Miklós*.

[61] A levélben betűhíven: *Cheh Janost*. Cseh János, Telegdy Pál egyik fő embere, aki szolgálatot teljesített nemcsak a kisvárdai, de az ecsedi és szentmiklósi udvar körül is. Jankovics–Kőszeghy, 2016, 325. Cseh János Bécsből és Prágából urához intézett leveleit kiadta: Eckhardt, 1944, 179–194.

[62] A levélben betűhíven: *Chicherÿ*. Csicsery Ambrus, Ung megyei nemesi család sarja, már 1591-ben is bizonyosan a Telegdy-Várday család szolgálatában állt (Eckhardt, 1944, 107), a 17. század elején pedig Várday Kata jószágigazgatójaként működött. Fennmaradt több mint nyolcvan, 1606 és 1617 között Várday Katához intézett levele: MNL OL P 707 Zichy család zsélyi levéltára XXXII. sorozat (a továbbiakban: P 707) No. 10314–10401. Ezekben főleg gazdasági és birtokügyekben igyekezett tanáccsal szolgálni úrnőjének. Csicsery hosszú betegség után, 1618 decemberében hunyt el. Özvegye, Ujfalussy Erzsébet Ung vármegyei otthonukból, Vajánról küldte el a temetésére szóló meghívót Várday Katának, Nyáry Istvánnak és Telegdy Annának. MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10402.

[63] A levélben betűhíven: *Eched.*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 347 2022. 01. 27. 13:14:34

9.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1597. augusztus 18.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10199.

Generosa Domina soror nobis charissima. Salutem et fraternae benevolentiae commendationem

Minemű választ tett légyen az kegyelmed szerelmes ángya,[64] megérti kegyelmed az Herczeg Ferenc[65] írásából. Kegyelmed olvassa meg és küldje mindjárast vissza nekem az Herczeg Ferenc levelét. Nagy János[66] ír egy levelet, búcsúzik. Azt írja, hogy ő meg nem elégedhetik azon, amit ez ideig neki adtak. Ím én írtam neki, hogy megmaradjon, kegyelmed is marassza azon előbbi fizetésén meg, nem jó új szokást kelteni és a régit felbontani. Isten tartsa meg kegyelmedet jó egészségben. Ex arce Nostra Ecsed[67] die 18. Augusti veteris calendarii. Anno domini 1597.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae dominae Catherina Wardaÿ relictae generosi quondam Pauli de Thelegd sorori nobis charissimae.

10.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1597. „péntek"

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10200. (saját kezű)

Köszönetemnek utána szerelmes húgom, megbocsáss, hogy eddig nem írhaték dolgaimról, emlékezhetik kegyelmed reá, Tatay Istvantól[68] üzentem vala kegyelmednek az kis

---

[64] Báthory itt valószínűleg Telegdy Jánosné Sennyey Annára utal.

[65] A levélben betűhíven: *Herczeg Ferencz*. Herczeg Ferenc, ecsedi Báthory István szervitora, valamint 1580-ban, majd 1584-ben, végül pedig 1588 és 1591 között Szabolcs vármegye jegyzője. MNL SZSZBML IV.1.a. Prothocollum V, 1580–1588; Uo. Prothocollum VI, 1588–1591. Herczeg Ferenc korábban Szikszay Fabricius Balázs tanítványa volt Kolozsvárott és Sárospatakon. Szikszay segítette első állásába is, a Szepesi Kamara írnoki pozíciójába. Erről bővebben lásd Szabó, 1990.

[66] Elképzelhető, hogy Báthory itt fancsikai Nagy Jánosra utal, aki Melith Pál csengeri udvarbírójaként szolgált.

[67] A levélben betűhíven: *Eched.*

[68] A levélben betűhíven: *Tataÿ Istvan*. Baktai Tatay István, Báthory István ecsedi titkára és egyik legkedvesebb szervitora. Maga Báthory István volt az, aki 1594-ben kiházasította Tatayt a Szabolcsban és Szatmárban is birtokos Ibrányi családból származó Ibrányi Katával. Tatayék nászajándékként dominu-

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 348 2022. 01. 27. 13:14:34

atyafiak felől, még eddig az sok háborúba oda nem küldhettem kegyelmedhez. Ím mostan valami viselő köntöst csinálnak nekik, ha elvégezik, odaküldöm kegyelmedhez.[69] Akarék kegyelmednek erről is írnom, hogy valék rajta, hogy az szegény Pál uram[70] kis kék lovát eladjam, de úgy megbetegült vala, hogy csak meg nem hala, én itt el nem adhatom. Kegyelmednek jó akaratja, kegyelmednek oda küldeném, talán Lengyelországban eladhatnák. Most meg kezdett hízni az ló, mert felette igen megveszett[71] vala. Az pejnek megadom kegyelmednek az árát, miérthogy erős ló, én alám járó lónak magamnál hagyom, az is igen beteg vala, talán meggyógyult. Isten kegyelmedet soká éltesse egészségben. Ex Ecsed[72] pénteken 1597.

Kegyelmed atyafia

Comes Stephanus de Bathor
manu propria

[Címzés:] Az én szerelmes húgomnak Várday[73] Kata asszonynak adassék ez levél.

11.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Majtény, 1597. szeptember 4.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10201.

Betűhíven kiadta: Eckhardt, 1944, 169–170.

Generosa domina soror nobis charissima. Salutem et fraternae benevolentiae commendationem.

szuktól az ecsedi várhoz tartozó baktai birtokokat kapták. Eckhardt, 1944, 66. Báthory később is megmaradt szervitora fő pártfogójának, mi több, Tatay elhunyta után annak árváiról is bőkezűen gondoskodott. (Erről részletesebben lásd Ecsedi Báthory István országbíró pótvégrendeletét, közli: Radvánszky, 1879, 216–227.) Szervitora iránti szeretetéről Báthory végrendeletében is megemlékezett: *„Tatai Istvánt fiam helyett tartottam jámbor szolgálatjáért, kit ugyan én tartottam vala föl is, és feleségének, Ibrányi Kata asszonynak, kit uráért úgy tartottam és tartok is (az míg veszi) mint leányomat."* Vadász, 2002, 85. Tatay István szívélyes jó barátja volt Telegdy Pálnak is, akivel sűrűn leveleztek vadászatról, mulatozásról és családi ügyekről. Barátságuk erejét mutatja, hogy Tatay nem félt rendszeresen élcelődni barátja katolikus hitén: *„Én mindenkor az míg élek, az mint megmondottam, kegyelmed szolgáia vagyok, igazul. Egyebet uram nem találsz bennem (de azért uram, ha az igaz hitre nem térsz, nyilván higgyed uram, hogy lélekben nem akarok együtt lennem veled)."* Eckhardt, 1944, 172–173.

[69] Báthory István Várday Kata gyermekeinek kedveskedett a köntösökkel.

[70] Báthory itt Telegdy Pálra utal.

[71] Valószínűleg „egészségileg megromlik, lefogy" jelentésben értendő. EMSZT VIII, 1996, 1298.

[72] A levélben betűhíven: *Eched*.

[73] A levélben betűhíven: *Vardaÿ*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 349 2022. 01. 27. 13:14:34

Én eleget gondolkodtam, eleget is beszélgettem, kikkel kellett, az kegyelmed Telegdy Jánosnéval[74] való dolgáról. Én nem tudom, szegény Pál Uram micsoda végezést csinált volt az bátyjával,[75] sem eleji, sem utolja.[76] Az mint eszembe veszem, és az köztünk való végezés tartja (ezt kegyelmednek írom csak) inkább hiszem, nincsen kegyelmednek abban módja, hogy az zétényi kastélyba kegyelmed pénzt vehessen.[77] Valamint s valahogy végezett volt szegény Pál uram a bátyjával, az sem én vétkem, sem kegyelmedé. Ha ő gyermekinek kárt akart tenni, mit tehetnénk mi róla. Az végezésnek írását is szegény ő magára bízta az bátyjára, ő is úgy írta, mint akarta, magának pedig kárt tenni akárki sem igyekezik. Hanem nekem az tetszik, hogy kegyelmed írasson egy levelet Telegdy Jánosnénak és az öregbik fiának,[78] ha immár mibe kelt a dolog, kegyelmed intse őket levelében[79] ez jegyzések szerint az mit ím én megjegyeztem.[80] Mi módjával kellessék kegyelmednek írni nekik, ím én megjegyzettem és ez végzést Herczeg Ferencnek küldettem, megírtam neki, hogy olvassa meg és ahol jobbítani kell, igazítsa meg, és az végzést kegyelmednek küldje. Azért kegyelmed mindjárast küldje meg Herczeg Ferencnek az én levelemet, és ha az végezést kegyelmednek visszaküldi, kegyelmed késedelem nélkül egy hív emberével írassa meg az levelet és küldje éjjel- nappal Telegdy Jánosnénak és az fiának. Ha választ tesznek az kegyelmed írására azt is éjjel-nappal nekem küldje kegyelmed, ha választ nem tesznek, azt is tudtomra adja kegyelmed. Mert most is rövid az idő, ha kegyelmednek ez volt akaratja, kegyelmednek előbb kellett volna ehhez kezdeni, az esztendő is lassan elforog. Akarnám igen, ha kegyelmed Cseh Jánost[81] egy kevéssé ide küldhetné mindjárast, valami beszédem volna vele, ha Ecsedbe[82] nem talál, jöjjön ide Majtény[83] felé, nem késlelem, még visszabocsátom. Isten tartsa meg kegyel-

---

[74] A levélben betűhíven: *Thelegdÿ Janosneval.* Telegdy Jánosné Sennyey (vagy Segnyey) Anna. Telegdy János, Telegdy Mihály és losonci Bánffy Zsófia idősebbik fia, aki apja halála után átvette a család zempléni (Zétény) és beregi (Podhering, Szentmiklós) birtokainak irányítását. 1596-ban, a mezőkeresztesi csatában esett el, árván hagyva három gyermekét, Ferencet, Gáspárt és Zsófiát. Lásd Telegdy János végrendeletét: Eckhardt, 1944, 124–132.

[75] „Pál Uram" és bátyja alatt Báthory Telegdy Pált és Telegdy Jánost érti.

[76] Telegdy Pál 1596. november 13-án hunyt el (Lehoczky, 1867, 279), de az állandó háború miatt már korábban foglalkoztatta a halál és végrendelkezés gondolata, amiről feleségének is beszámolt leveleiben: *„Írsz arról, hogy ne ijegesselek az testamentum tétellel, mert most az minemű friss németek alá jöttek, mást gondolsz rajta. Én nem ijesztelek jó rokonom, de az minemű helyre megyünk, köz az dolog. Csak azon kérlek, hogy jámborhoz menj és az apró emberekre gondod legyen."* Telegdy Pál Várday Katához, Kistálya 1594. márc. 12., közli: Eckhardt, 1944, 49.

[77] Zétény, Zemplén vármegye (ma: Zatín, SK). A zétényi birtokok kapcsán sokáig elhúzódó pereskedés folyt a Telegdy fivérek örökösei között. Erről tanúskodik Alaghy Ferenc egy későbbi levele is, amelyben arra biztatta Várday Katát, hogy győzze meg a betegeskedő Paczoth Ferencet, hogy menjen el a menyegzőjére, mert ott meg tudnak állapodni Zétény dolgáról. MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10141.

[78] A házaspár legidősebb gyermeke Telegdy Ferenc volt.

[79] Utólag kihúzva: *tartsák magukat az végezéshez, mely szegény Pál uram között és az bátyja között lett*.

[80] Utólagos betoldás: *ez jegyzések szerint, az mit ím én megjegyeztem*.

[81] A levélben betűhíven: *Cheh Janost*.

[82] A levélben betűhíven: *Echedbe.*

[83] A levélben betűhíven: *Majten*. Majtény, Szatmár vármegye (ma: Moftinu Mare, RO). Luxemburgi Zsigmond 1417-ben adta adományként a majtényi birtokot Bátori István asztalnokmesternek szolgálataiért. C. Tóth, 2011, 44–45.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 350 2022. 01. 27. 13:14:34

medet jó egészségben. Datum in curia nostra Majtény[84] die 4 Septembris veteris calendarii 1597.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae dominae Catherinae Wardaÿ Relictae Generosi quondam Pauli de Thelegd sorori nobis charissimae.

12.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1597. szeptember 24.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10203.

Betűhíven kiadta: Eckhardt, 1944, 170–171.

Ez órában hozák az kegyelmed levelét mind egyetembe az barackot, kit kegyelmed küldött, adja Isten, hogy kegyelmed egészségéért el is költhessem és kegyelmednek is adjon Isten jó egészséget sok jó esztendeig.

Megértettem az Telegdy Jánosné[85] levelét, mind pedig az Melith Pálét,[86] kit visszaküldtem kegyelmednek. Ha Telegdy Jánosné asszonyom is oly fenn nem héjaz vala, emberséges emberrel, én is emberségesen tudtam volna tractálni.[87] Lám, megleltem vala, s az ő becsületét megadtam olyan jámbor szolgám által, mint Herczeg Ferenc,[88] ez óráig semmi választ nem tőn. Nem énnekem tulajdonítsa, hanem azoknak a jámboroknak, akik őtet arra vitték. Akarja kegyelmed éntőlem érteni, ha kegyelmed elmenjen-e oda Zéténybe Szent Mihály napjára.[89] Azért kegyelmed ez dolog felől Herczeg Ferenctől és Szokolyi[90] uramtól értsen. Ha őnekik úgy tetszik, bátor ne menjen kegyelmed, hanem

---

[84] A levélben betűhíven: *Maithen.*

[85] A levélben betűhíven: *Telegdi Janosne*.

[86] A levélben betűhíven: *Melit Palet*. Brebri Melith Pál († 1605). A horvátországi Brebirből származó Melithek csak a 16. század közepén, a török előrenyomulástól menekülve kerültek a Felső-Tisza-vidékre. Melith Pál édesapja, Melith György a felesége, Csaholyi Anna révén birtokokat szerzett Csaholyban, ezzel megalapozva családja jövőjét. Melith Pál Báthory Miklós, majd Báthory István alatt is Ecsed lovaskapitányaként szolgált, később azonban rendkívül megromlott a kapcsolata Báthoryval. Efölött érzett csalódottságát az országbíró 1603-ban kelt pótvégrendeletében többször is hangsúlyozta (Radvánszky, 1879). Annak ellenére, hogy egykori dominusza kegyeiből végérvényesen kiesett, Melith Pál karrierje ezek után gyorsan ívelt felfelé. Az 1590-es évek elején elhagyta az ecsedi udvart, majd 1593-ban a szatmári vár kapitánya lett. A 17. század elején katonai érdemeiért bárói rangot kapott, 1603-ban pedig kinevezték Bereg vármegye főispánjának. Pálffy, 2009, 859.

[87] Értsd: tárgyalni, tanácskozni.

[88] A levélben betűhíven: *Herczeg Ferencz.*

[89] Szent Mihály napja: szeptember 29.

[90] A levélben betűhíven: *Zokoli.*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 351 2022. 01. 27. 13:14:34

csak Herczeg Ferenc menjen Szokolyi urammal. Amint Herczeg Ferenc kegyelmednek eleiben adja, ahhoz tartsa kegyelmed magát. Tudom, hogy bátyád is, Szokolyi uram jódat kívánja. Én is kérlek, szerelmes húgom, hogy ím az Isten szerint szép csendességgel alkudjatok meg, hogy ennek utána is szeretettel élhessetek. Lám, ő is megismerte magát és nekem az tetszenék, hogy valamint az uratok megalkudt volt egymással, osztozzatok az szerint. Mindazonáltal tekegyelmed Ferenc Urammal, bátyáddal is,[91] tractáljon minden dolog felől. Értem ezt is, hogy a kegyelmed fiacskája igen beteges volt s kegyelmed felküldte Kassára[92] a doktorhoz, kit kegyelmed jól cselekedett. Ennekutána is kegyelmed ne hagyassa. Abban pedig semmi vétek nincsen, hogy kegyelmed én hírem nélkül elküldte, mert én magam is gyógyítanám Isten után, ha tudnám.[93] Az Telegdy Jánosné levelét és az Melith Pálét[94] ím Herczeg Ferencnek küldtem, kegyelmed küldje meg neki. Isten tartsa meg kegyelmedet. Datum ex nostra Ecsed[95] 24. Septembris 1597.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae dominae Chatarinae Vardai relictae generosi domini Pauli Telegdi et sorori nostrae nobis charissimae.

13.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1597. november 25.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10202.

Köszönetemet írom kegyelmednek mint szerelmes húgomnak, Istentől kívánok kegyelmednek jó egészséget.

Megértettem az mit kegyelmed ír énnekem az koporsó kő felől.[96] Azért kegyelmed meglátja, szabad kegyelmed vele, vagy magad jobbágyi hozzák ki, vagy az szekereseket elégítteti meg a kegyelmed a jobbágyokkal. Az zászlójának megcsinálásánál is kegyelmed szabad legyen, annyi, mint ötvenhat forint. De azért én kegyelmedet elejétől fogva azon intettem, most is arra intlek, hogy a pápista uraim tanácsán ne járjon kegyelmed.

---

[91] A „bátyád" Várday Kata vonatkozásában mindig Szokolyi Miklósra utal.

[92] Kassa, Abaúj vármegye (ma: Košice, SK).

[93] Telegdy Pál és Várday Kata fiáról, Telegdy Zsigmondkáról van szó. Várday Kata gyermekei sokat betegeskedtek, Telegdy Páltól való másik fia, Telegdy István (a levelekben „Istók") még apja életében elhunyt. Lehoczky, 1867, 279.

[94] A levélben betűhíven: *Melit Palet.*

[95] A levélben betűhíven: *Eczied.*

[96] Nem tudni biztosan, hogy Báthory István kinek a temetése kapcsán ad tanácsokat Várday Katának. Jankovics József és Kőszeghy Péter, valamint Kovács Sándor Iván megfejtése szerint is Telegdy Pálról lehet szó, ennek ellentmond azonban, hogy Telegdy halála óta ekkor már több mint egy év telt el. Jankovics–Kőszeghy, 2016, 324; Kovács, 1975, 196.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 352 2022. 01. 27. 13:14:34

Zászlót, mint koporsót keresztyén módra csináltasson kegyelmed.[97] Sőt, ha én kegyelmednek volnék, ugyan mostan kihányatnám ama apró bálványokat, ha most nem is, de idővel egyszer is, másszor is kihányatnám.[98] Mert jó húgom, senkinek nem köteles ember lelkével, hanem csak Istennek. Írja kegyelmed azt is, hogy két hétre meghozzák az kegyelmed fiacskáját és kegyelmed is kijő ide Várdába.[99] Azért bizony nem árt ide betekinteni, mert félő, hogy kegyelmed kárt ne valljon, rosszul viselnek idehaza gondot. Ugyan nem volt ám Várdának rosszabb állapotja húgom, mint most.[100] A bátyád ugyan nyilván mondja, hogy amiatt vész el Várda, sem porkoláb, sem szolgák nincsenek ott fenn, sem pedig Cseh János.[101] Ezt én is írhatom, hogy mind ez mai napig sem adták meg a kapupénzt, kegyelmed kárt is vallhat, bizony nem árt kegyelmednek hazajönni és gondot viselni. Az ott fenn való szentmiklósi házát is megláthatja kegyelmed egy olykor. Isten tartsa és éltesse kegyelmedet jó egészségben.
Datum ex Ecsed[102] 25 Novembris 1597.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae dominae Chatarinae Vardai relictae viduae generosi domini Pauli Telegdi et sorori nostrae nobis charissimae.

---

[97] A 16. századi gyászszertartások fontos eleme volt a temetési zászló és a koporsóra terített lepel is. Ez utóbbi a reformáció korában már az elhunyt felekezeti hovatartozását is jelezte, hiszen a katolikusok, megkülönböztetésül a protestánsoktól, keresztet varrattak a lepelre. Szabó, 1989, 63.

[98] Ecsedi Báthory István saját végrendeletében is meghagyta, hogy a tulajdonában lévő értékes papi öltözékeket, műkincseket inkább vessék tűzre, mintsem hogy *„pápista kézben essenek"*. Vadász, 2002, 36–37. Ács Pál szerint ez ékes bizonyítéka annak, hogy ezek a tárgyak nem bírtak művészi értékkel Báthory István szemében, csupán a „pápista bálványozás" eszközei voltak. Ács, 2008. 45.

[99] A levélben betűhíven: *Vardaba*.

[100] Kisvárda állapotáról több korszakbeli beszámolót is olvashatunk. Melith Pál szatmári várkapitány aggódó levelet intézett a Kisvárdán tartózkodó feleségéhez, Csapy Krisztinához 1604-ben: *„Továbbá felette rossz álmot láttam, a kisfiam felől, Palkó felől, azért az Istenért is kérlek, nagyobbra nem kérhetlek, hogy őriztesd, mert nem kicsiny gyermeknek való lakásul Várda, aminemű ablakok ott vannak és hitvány magas folyosók."* MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 899. Ugyanakkor Várday Kata második házasságából származó lánya, Nyáry Krisztina már „gyönyörűséges Várdáról" emlékezett meg édesanyjának írt leveleiben. Erdélyi, 2021, 63.

[101] A levélben betűhíven: *Cheh Janos.*

[102] A levélben betűhíven: *Eczied.*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 353 2022. 01. 27. 13:14:34

14.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1597. december 11.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10248. (saját kezű)

Köszönetemet és magam ajánlását írom kegyelmednek mint szerelmes húgomnak, éltesse Isten kegyelmedet egészségben sok esztendeig.

Megértettem az kegyelmed levelét, mivelhogy az kegyelmed fiát egészségben hozták meg, kiért legyen az jó Istennek hála. De szerető húgom, ezután ugyan magad is gondot viselj reá, mert főképpen, Isten után, az anya tartja az fiát, kihez sok munka, fáradság kell, az mint másoktól hallottam. Kegyelmednek sincsen több fia. Az mi illeti az zászló dolgát, kegyelmed csináltassa fel, bátor kegyelmed ne hozza által, nem kell két munkát tennünk. Isten kegyelmedet éltesse jó egészségben. Ex Ecsed[103] 11. Decembris 1597.

Kegyelmed atyafia,

Báthory István[104]
manu propria

[Címzés:] Ez levél adassék az én húgomnak, Várday[105] Kata asszonynak.

15.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1598. május 8.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10208.

Generosa domina soror nobis charissima. Salutem et nostri commendationem.

Az kegyelmed levelét megértettem, melyben írja kegyelmed, hogy kegyelmed engemet akar meglátogatni jönni. Én kegyelmedet örömest láttam mindenkor, amikor kegyelmed meglátogatott ennekelőtte is. Most is, ha kegyelmednek ez szándéka, örömest látom kegyelmedet, csak hogy kegyelmedet azon kérem, hogy kegyelmed az előtt egy nappal jelentse meg idejövetelét. Tudjuk mi is kegyelmedet mikorra várni, ebédre vagy vacsorára és mely napra. Isten tartsa meg kegyelmedet jó egészségben. Datum ex Nostra Ecsed[106] 8. May 1598.

Comes Stephanus de Bathor

---

[103] A levélben betűhíven: *Eched.*
[104] Az aláírás betűhíven: *Batori Istwan.*
[105] A levélben betűhíven: *Vardaÿ.*
[106] A levélben betűhíven: *Eczied.*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 354 2022. 01. 27. 13:14:34

[Címzés:] Generosae dominae Chaterinae Vardaÿ relictae quondam viduae Generosi Domini Pauli Telegdi et Sorori nostrae nobis charissimae.

16.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Bakta, 1598. június 16.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10210.

Generosa domina soror nobis charissima. Salutem et nostri commendationem.

Szeretett húgom, kegyelmednek későn tehetek választ, annakokáért, én kegyelmedet mindig örömest látom, de mivelhogy afféle újonnan való meggyógyulás igen gyenge dolog, énnekem az tetszenék benne, hogy kegyelmed még egynéhány napig ne erőltetné magát, hanem kegyelmed lenne vesztegséggel, hogy valami módon kegyelmednek az út meg ne ártson s nagyobb nyavalyában ne essék kegyelmed. Isten tartsa meg kegyelmedet jó egészségben szerető húgom.
Datum ex Bakta[107] 16. Junii 1598.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae dominae Chaterinae Vardai relictae quondam viduae generosi domini Pauli Telegdi et sorori nostrae nobis charissimae.

17.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1598. szeptember 11.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10206.

Generosa domina et soror nobis charissima. Salutem et benevolentiam nostram commendationem.

Megadák énnekem az kegyelmed levelét, mind pedig az barackot, kit kegyelmed küldött énnekem, melyet igen jó néven vettem kegyelmedtől. Értem azt is, mit ír kegyelmed az kegyelmed fia felől, hogy ide benn akarná kegyelmed küldeni Borbély Mártonhoz,[108]

---

[107] Nyírbakta, Szabolcs vármegye (ma: Baktalórántháza, H). Báthory ezek szerint a levél megírásakor titkáránál, Tatay Istvánnál vendégeskedett.

[108] A levélben betűhíven: *Borbelÿ Martonhoz*. Borbély Márton egészségügyi kérdésekben korábban is igyekezett segítségére lenni a kisvárdaiaknak, ahogy arról egy, Telegdy Pálhoz írt levele is tanúskodik: *„Kegyelmed írja meg nekem az kegyelmed egészségében való defectusit, talán én is küldhetek kegyelmednek*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 355 2022. 01. 27. 13:14:34

azért kegyelmed küldje be Szokolyi Miklóstól,[109] hogyha bejő mostan, ha pedig be nem jő, kegyelmed ne késleltesse, hanem küldje be kegyelmed egy szolgájától mindjárast. Nem is vélem én, hogy Miklós uram alájöhessen mostan, Borbély Márton pedig el akar menni, hanem [...][110] küldje el mindjárast az gyermeket. Isten k[egyelmedet tart]sa meg jó egészségben. Datum ex arce nostra Ecsed[111] die 11. Septembris Anno 1598.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae dominae Catherinae Wardaÿ relictae quondam Generosi Domini Pauli de Telegd et Sorori nostrae nobis charissimae.

18.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1598. november 12.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10207.

Generosa domina soror nobis charissima. Salutem et fraternae benevolentiae commendationem.

Az gyermeknek való orvosságot Erdélyből meghozta az borbély, kegyelmed nem külde érette, ha szükség kegyelmednek, küldjön reá kegyelmed, vitesse el kegyelmed. Isten tartsa meg kegyelmedet. Datum in arce nostra Ecsed[112] die 12. Novembris veteris calendarii[113] Anno 1598.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae dominae Catherinae Wardaÿ [relictae quondam] Generosi Domini Pauli de Telegd et Sorori nobis charissimae.

---

oly dolgokat, hogy nem leszen ártalmára kegyelmednek." Borbély Márton Telegdy Pálnak, Leopoli (ma: Lviv, UA), 1596. november 12. MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 9896.

[109] A levélben betűhíven: *Zokolÿ Miklostol.*

[110] Szakadás miatt olvashatatlan.

[111] A levélben betűhíven: *Eched.*

[112] A levélben betűhíven: *Eched.*

[113] Báthory István leveleit következetesen az ókalendárium szerint datálta, de a Szabolcs és Szatmár vármegyei iratok döntő többségét is így keltezték (ezt külön jelezték is a dokumentumokon). XIII. Gergely 1582-es naptárreformját Magyarországon az 1588-as országgyűlés iktatta törvénybe, de egészen a 17. század közepéig használatban maradt a régi naptár is. Báthory István környezetében az új naptár használata gyakran a protestáns főúr és szervitorai rosszallását vonta maga után. Az országbíró egy alkalommal a keltezést elvető Telegdy Pállal is tréfálkozott egy kicsit: *„Örömödbe-e, bánatodba-e, mind az pápistaságot, mind az nap számot elfelejtetted, mert azt írod sógor: Datum ex Kisvárda, Januarii 1589, az nap számot nem írta meg uram, kegyelmeteknél pedig most majd február felé vagyon az dolog, no, ebből jót várok még."* Ecsedi Báthory István Telegdy Pálhoz, Ecsed, 1590. január 13. Közli: Eckhardt, 1944, 157.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 356 2022. 01. 27. 13:14:34

19.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1598. november 14.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10209.

Generosa domina soror nobis charissima. Salutem et fraternae benevolentiae commendationem.

Megadák nekem az kegyelmed levelét, melyben kegyelmed tudakozik állapotom felől. Írja azt is kegyelmed, hogy kegyelmedről el ne feledkezném. Istennek hála valamennyire könnyebben vagyok, az lábamon is járogatok. Jóllehet az én egészségem igen változó, ha egy nap valamennyire jobban vagyok, másnap ismét megtalál hol mi. Az lábamhoz sem bízhatom, félek is, hogy ismét ne búsítson amint vagyon.[114]

Az hol azt írja kegyelmed, hogy gondjaim között kegyelmedről el ne feledkezzem, tudhatja azt kegyelmed, az kinek csak két ujja vagyon is, ha egyik fáj, az másik is fáj, ha mit én az kegyelmed dolgaiban elfelejtettem volna is ennyi sok betegségeimben, kegyelmed juttassa eszemben, az mire Isten erőt ad, kegyelmed nem leszen nálam elfeledve.

Értem, hogy az gyermekek igen betegeskedtek, kegyelmed nekem semmit sem írt felőlük, akarnám, ha kegyelmed nekem is tudtomra adná, mikor melyiknek mi nyavalyája esik. Ez napokban írtam vala kegyelmednek, hogy az gyermek szájának való orvosságot Erdélyből meghozta az kolozsvári borbély, nem tudom, ha adták-e meg kegyelmednek az én levelemet vagy nem, kegyelmed nem küldött érette, ha szükséges is, kegyelmed küldjön reá.

Végezetre bizony örömest látnám immár egyszer kegyelmedet, ha Isten egészséget adna hozzá, talán fél célig: Madáig,[115] vagy meddig magam sem restellném kegyelmed eleibe menni, talán az Úr Isten jobb egészséget ad, az háború is megcsendesedik, abban

---

[114] Ecsedi Báthory István mind leveleiben, mind pedig végrendeletében és Meditációiban is sokat emlegette megromlott egészségét. A tizenöt éves háború ütközeteiben aktívan harcoló főúr megsérült az 1594-es hatvani csatában, majd két évre rá, 1596-ban, a mezőkeresztesi csatában is. Köszvény kínozta és több alkalommal érte szélütés is. Lásd Vadász, 2002, 18; Erdei–Kevehází, 1984, 146. A gyakran emlegetett lábfájások valószínűleg arra a sebesülésre vezethetők vissza, amelyet Báthory a hatvani csatában szerzett 1594 májusában, erről Telegdy Pál írt Várday Katának: *„Az Úr, Báthory István uram is sebes, az bal lábának az ikráját hegyes tőrrel sértették meg, jár most is egy ujjnyi kő bele, de meggyógyítja az jó Isten még ebből."* Eckhardt, 1944, 60.

[115] Mada, Szabolcs vármegye (ma: Nyírmada, H). A korszakban ecsedi Báthory István mellett jelentősebb birtokrésszel bírt itt kiskereki Kereky János, Báthory egyik vezető szervitora is.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 357 2022. 01. 27. 13:14:34

is mód leszen. Az Úr Isten kegyelmedet éltesse hosszú ideig jó egészségben. Datum in arce nostra Ecsed[116] die 14. Novembris veteris 1598.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae dominae Catherinae Wardaÿ relictae Generosi quondam Pauli de Thelegd Sorori nobis charissimae.

20.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1598. december 22.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10205.

Köszönetemnek és magam ajánlásának utána az Úr Istentől kívánok kegyelmednek jó egészséget, hosszú életet minden kegyelmedhez tartozókkal és gyermekiddel egyetemben megadatni mint szerelmes húgomnak.

Megértettem az kegyelmed levelét, melyben kegyelmed tudakozik az én egészségem felől, kit kegyelmedtől nagy szeretettel jó néven vettem mint szerelmes húgomtól, hogy el nem feledkeztél ilyen beteges atyádfiáról. Bizony kegyelmednek egyebet nem írhatok, hanem csak vagyok az Úr Istennek kegyelmes kezében. Mióta Bátorban[117] voltam, azóta elég hitványul voltam, ím csak ez éjszaka is nehezen voltam, mostan azért, hála Istennek, ismét könnyebben vagyok. Értem azt is, hogy az Figedi[118] leánya beteg, kit szívem szerint bánok. Az Úr Isten gyógyítsa és adjon egészséget neki. Ha az nyilallás ugyan felettébb volna rajta, talán más orvosságot is találnánk. Mondják azt is, hogy a zsarátnokot[119] kétfelé kell vetni s egy sós káposzta hasábot kell beletakarni s úgy kell osztán melegen az káposztát rákött[ni, az hol]l[120] nyilallik, két ruha köz[t... meghi]degül,[121] m[indjár]ást. Énnekem egy olyanom is vagyon, ha szükséges leszen, azt is megpróbálhatni. Isten tartsa meg kegyelmedet jó egészségben. Datum ex nostra Ecsed[122] 22. Decembris 1598.

Comes Stephanus de Bathor

---

[116] A levélben betűhíven: *Eched.*

[117] Nyírbátor, Szabolcs vármegye (H).

[118] Noszvaji Figedy István Báthory István végrendeletének egyik kedvezményezettje, aki rokonságban állhatott az országbíróval (Vadász Veronika szerint leányági rokonsági viszonyról lehetett szó, Báthory István Zsófia nevű húga révén, aki Nagy Iván adatai alapján egy bizonyos Figedy Andráshoz ment feleségül. Vadász, 2002, 30).

[119] Kialvóban lévő, felületén már elhamvadt és csak belül izzó parázs.

[120] Szakadás miatt olvashatatlan.

[121] Szakadás miatt olvashatatlan.

[122] A levélben betűhíven: *Eczied.*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 358 2022. 01. 27. 13:14:34

[Címzés:] Generosae dominae Chaterinae Vardaÿ relictae quondam viduae Generosi domini Pauli Telegdi et Sorori nostrae nobis charissimae.

21.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1599. január 24.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10216.

Generosa domina soror nobis charissima. Salutem et nostrae benevolentiae commendationem.

Kívánok az Úristentől kegyelmednek minden kívánsága szerint való sok jókat megadatni.

Továbbá ím értem, hogy kegyelmed azt írja, hogy nincs otthon Szokolyi[123] uram. Azért kegyelmed reávigyázzon és mihelyt hazajő, mindjárast indítsa kegyelmed az dolgot vele, mert ha hazajövend, nem késik otthon, hanem idejön énhozzám. Azt akarnám pedig, hogy addig indítaná el kegyelmed az dolgot vele amíg ide nem jő. Az végezéslevelet pedig, kiről írtam vala kegyelmednek, mindjárast ideküldje kegyelmed, mihelyt Szokolyi uram ide énhozzám kezd jönni. Isten tartsa meg kegyelmedet. Datum ex nostra Ecsed[124] 24. Januarii 1599.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae dominae Catherinae Vardaÿ relictae viduae Generosi domini Pauli Telegdi et Sorori nostrae nobis charissimae.

22.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1599. február 17.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10212.

Köszönetemnek és magam ajánlásának utána Istentől kívánok kegyelmednek minden lelki, testi jókat megadatni.

Az kegyelmed levelét megértettem, melyben kegyelmed tudakozik az én egészségem felől. Azért én kegyelmednek semmi jót nem tudok írni, ugyan szintén azon állapotban vagyok, az mint kegyelmed látott. Az mi illeti az öcsém dolgát, bizony bánom

[123] A levélben betűhíven: *Zokoli.*
[124] A levélben betűhíven: *Echied.*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 359 2022. 01. 27. 13:14:34

beteges állapotját. Azért, ha az Rákóczi[125] borbélya ráfelelt, kegyelmed gyógyíttassa ugyan avval. Jobb, hogy maga szemével hozzá lásson, hogy nem mint csak íret[126] küldözni. Isten tartsa meg kegyelmedet jó egészségben. Datum ex arce nostra Ecsed[127] 17. Februarii 1599.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae dominae Chaterinae Vardai relictae viduae Generosi domini Pauli Telegdi et Sorori nostrae nobis charissimae.

23.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1599. március 17.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10220.

Generosa Domina Soror Nobis Charissima. Salutem et Benevolentiae Nostrae Commendationem.

Istentől kívánok kegyelmednek minden kívánsága szerint való jókat.

Az kegyelmed levelét megértettem, kiről kegyelmednek sokat írhatnék, de mindazáltal ne adja meg kegyelmed. Ím én is írtam Büdi Mihálynak[128] felőle, semmit se adjon kegyelmed. Jóllehet, az Tiszán túl az notariusnak és ispánnak mi is megadatjuk, de kérelem szerint.

Isten tartsa meg kegyelmedet. Datum ex nostra Ecsed[129] 17. Martii 1599 veteris calendarii.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae dominae Chaterinae Vardai relictae viduae Generosi Domini Pauli Telegdi et Sorori nostrae nobis charissimae.

---

[125] A levélben betűhíven: *Rakoci*. Rákóczi Zsigmond (1544–1608) későbbi erdélyi fejedelem. Negyedik felesége, Csapy Kristóf kállói kapitány özvegye, Telegdy Pál és János húga, a katolikus Telegdy Borbála volt, így ő is szorosabb összeköttetésbe került a kisvárdai udvarral. Jankovics–Kőszeghy, 2016, 319; Hanák–Szabó, 2021, 364–365.

[126] Értsd: gyógyszert, orvosságot.

[127] A levélben betűhíven: *Eczied.*

[128] Büdy Mihály († 1599) az azonos nevű munkácsi kapitány és beregi ispán fia, 1547-től két időszakban maga is Bereg megyei ispán, 1552-ben Oláh Miklós esztergomi érsek unokahúgát, Oláh Annát vette feleségül. 1598-ban Bereg és Szatmár vármegyékben jelentősebb birtokkal rendelkező katolikus nemes. Dávid, 2001, 107–108, 424; Hanák–Szabó, 2021, 509.

[129] A levélben betűhíven: *Eczied.*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 360 2022. 01. 27. 13:14:34

24.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1599. h. n. 8.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10213.[130]

Báthory István köszöni a muskotály almát, amelyet Várday Kata küldött neki ajándékba, jó néven vette. Nyírbátorban volt, valamivel jobban érzi magát, de még „elég nyavalyásul" van.

25.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1599. június/július 13.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10211.

Generosa domina soror nobis charissima. Salutem et fraternae benevolentiae commendationem.

Megértettem az kegyelmed leveléből, mint legyen kegyelmednek dolga az kegyelmed peresivel. Vagyon tanácsadója, az mint eszembe veszem pedig oly, ki kegyelmednek tartoznék több igazzal, hogy nem mint ő neki. Azért nekem tetszik, hogy kegyelmed az Paczoth[131] uram és Guthy Ferenc[132] tanácsával éljen. Isten tartsa [jó] egészségben kegyelmedet. Datum in arce nostra Ecsed[133] die 13. J[...][134] 1599.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae dominae Catherinae Wardaÿ Relictae Viduae Generosi quondam Pauli de Thelegd, Sorori nobis charissimae.

---

[130] Mint ahogy azt a bevezetőben jeleztem, az irat nagymértékű károsodása miatt csupán a levél rövid tartalmi kivonatát adom közre.

[131] A levélben betűhíven: *Paczot*. Jankovics József és Kőszeghy Péter adatai alapján Balassi Bálint sógoráról, Balassi Anna második férjéről, böki Paczoth Ferenc (1553k.–1602) zempléni alispánról lehet szó. Jankovics–Kőszeghy, 2016, 328; Hanák–Szabó, 2021, 336–337.

[132] A levélben betűhíven: *Guthÿ Ferencz*. Guthy Ferenc a kisvárdai szervitorok közé tartozott, amiről egy 1604 áprilisában kelt levele is tanúskodik, amelyet „fautrixának", Várday Katának címzett. MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10527.

[133] A levélben betűhíven: *Eched*.

[134] A hiányzó betűk mennyisége alapján a dátumban szereplő hónap június vagy július lehet.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 361 2022. 01. 27. 13:14:34

26.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1599. július 24.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10214.

Generosa domina soror nobis charissima. Salutem et nostri commendationem.

Bánchytól[135] is üzent kegyelmed énnekem, és ezután is írt volt kegyelmed neki az ház dolga felől, melyet kegyelmetek az szegény Telegdy Pál[136] urammal László deáknak[137] adott volt. Én nem tudom, mint adta volt az szegény Pál uram neki, csak valami aprólék encsembencset[138] hozott neki, s mindjárt odaadta. Látja kegyelmed, ami kamara és németek kezében akad, nehéz onnét kivenni.[139] Bizony én nem tudom, mit kell mívelni, hanem ha kegyelmed Cseh Jánost[140] küldené Basta uramhoz[141] és az kamarához, s ő általa tenne kegyelmed választ nekik, annak az dolognak miben legyen állapotja. Örömest beszéllenék is Cseh Jánossal,[142] ha késő nem volna, mert én ingyen sem emlékezem jól reá, mint s hogy v[oln]a az a dolog. Aztán úgyis értem, édes húgom, hogy László deák azt mondja, hogy nem elégítették meg őtet a ház épületéért, hanem más dologért adott ő menedéket. Azt mondja, Cseh Jánosnak hitére támaszthatja ez dolgot. Bizony az miben használhatnék, örömest használnék kegyelmednek, de nem tudok mit cselekedni. Szólj az bátyáddal is felőle. Jóllehet bátyád, amint látom, az kegyelmed dolgát is, mint szinte az enyémet, régen füle mellől nem látja, mindazáltal talán valamit mond hozzá.

Küldje ide kegyelmed Cseh Jánost hozzám. Ím, az Basta uram levelét megküldtem kegyelmednek. Az Szentmiklósra való menését kegyelmed most távoztassa, mert látja kegyelmed, ez is előtted vagyon, s egyéb dolgok is vannak naponként előttünk. Cseh János is nincs otthon. Pusztán nem jó Várdának lenni. Kegyelmed azért mostan halaszsza ezt az szándékát. Isten tartsa meg kegyelmedet jó egészségben. Datum ex nostra Ecsed[143] 24. Julii 1599.

---

[135] A levélben betűhíven: *Banczitul.*

[136] A levélben betűhíven: *Telegdi Pall.*

[137] László deákot nem sikerült azonosítani.

[138] Értsd: semmiséget.

[139] Báthory István végrendeletében is különös gondot fordított arra, hogy birtokait a kamara embereitől megvédje: *„jámbor szolgáim is helyeken benn legyenek váraimban, mind lovas, mind gyalog”*. Vadász, 2002, 59.

[140] A levélben betűhíven: *Chieh Janost.*

[141] Giorgio Basta generális, 1599–1601 között felsőmagyarországi főkapitány. Nagy szerepe volt abban, hogy Báthory hosszú vonakodás után 1605-ben végül átállt Bocskai oldalára. Ahogy az országbíró Bocskai Istvánnak írt levelében megfogalmazta: „[...] *az emberek ennek utána is nem úgy cselekednének, az mint érdemleném, az mint Basta most is velem cselekedett, jószágomat, udvarimat, jámbor szolgáimnak házait elégettette, az szegény atyám, anyám koporsóját is feltörték.*” Balázs, 1971, 45.

[142] A levélben betűhíven: *Czieh Janost.* A levél írója a továbbiakban végig ezt az írásmódot követi.

[143] A levélben betűhíven: *Eczied.*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 362 2022. 01. 27. 13:14:34

Igen akarnám, ha kegyelmed mentül hamarább ide elküldené Cseh Jánost, hadd beszélek vele. Az Basta levele mását megtartsa kegyelmed, mert ezt az Camarára kell küldenünk.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae dominae Chaterinae Vardaÿ relictae viduae Generosi domini Pauli Telegdi, Sorori nostrae nobis charissimae.

27.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1599. augusztus 18.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10219.

Generosa Domina Soror Nobis Charissima. Salutem et nostri commendationem.

Az jó Istentől kívánok kegyelmednek minden lelki és testi jókat megadatni. Kegyelmedtől jó néven vettem mint szerelmes húgomtól, hogy kegyelmed levele és szolgája által meglátogatott. Magam felől azt írhatom kegyelmednek, hogy legyen hála az jó Istennek, valamennyire jobbadon vagyok. Mindazáltal most is nem szintén jól vagyok. Tegnap vágattam eret az karomon. Adja Isten, hogy kegyelmed felől én is hallhassak minden jót ezután is. Az jó Isten tartsa meg kegyelmedet jó egészségben. Datum ex nostra Ecsed[144] 18. Augusti 1599.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae dominae Chaterinae Vardaÿ relictae quondam viduae Generosi domini Pauli Telegdi, Sorori nostrae nobis charissimae.

28.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1599. augusztus 28.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10215.

Generosa domina soror nobis charissima. Salutem et benevolentiae nostrae commendationem.

[144] A levélben betűhíven: *Eczied.*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 363 2022. 01. 27. 13:14:34

Jó húgom, kegyelmednek csak erről akarék írnom, hogy kegyelmed énnekem azt írta vala, hogy az várdai prédikátort megmarasztotta kegyelmed. Én pedig azt hallom, hogy Óváriban[145] akarják vinni onnét Várdából. Azért jó húgom kérlek, hogy ne hagyd pusztán az eklézsiát, ha szintén elmegyen onnét is, hanem szerezz mást mindjárást helyében. Ne hagyja kegyelmed valami jó prédikátor nélkül ezt a helyt. Isten tartsa meg kegyelmedet jó egészségben. Datum ex nostra Ecsed[146] 28 Augusti 1599.

Comes Stephanus de Bathor

[Utóirat][147]
Én attól félek, hogy mindaddig nem vigyáz kegyelmed reá, hogy amaz rossz bátyád[148] ott is az eklézsiát megháborítja, kit felette igen bánnék s kegyelmedtől is nagy búm volna.

[Címzés:] Generosae dominae Chaterinae Vardaÿ relictae quondam viduae Generosi Domini Pauli Telegdi, Sorori nostrae nobis charissimae.

29.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1599. „ma péntek"

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10217. (saját kezű)

Köszönetemet és magam ajánlását írom kegyelmednek mint szerelmes húgomnak. Istennek kegyelmes áldását kívánom kegyelmednek mind gyermekiddel egyetemben.

Szerelmes húgom mostan kegyelmednek csak erről akarék írnom, közhírrel esék értenem, hogy az ördög nem lehetett az kegyelmed bátyja nélkül, Szokolyi Miklós[149] nélkül, ki mind Istenét, lelkét, köteles urát, sógorát elárulá. Hanem úgy értem, hogy az ördög arra vitte, hogy az várdai prédikátornak búcsút adott. Ki, ha így vagyon, csudálom, hogy kegyelmed nekem semmit felőle nem ír, mert jó húgom, az mennyire Isten hozzásegít bennünket és erőt, módot hozzád, az Istennek országát és az ő igazságát kell követnünk. Úgy értem, pápista papot akar odaszállítani, kérlek ezokáért írj felőle, avagy üzenj mentől hamarabb, érthessem igaz-e, nem-e. Az gyermekek és magad felől írj, édes

[145] Óvári, Szatmár vármegye (ma: Oar, RO). A levélben betűhíven: *Ovari.*
[146] A levélben betűhíven: *Eczied.*
[147] Az utóirat saját kezű.
[148] Szokolyi Miklósra utal.
[149] A levélben betűhíven: *Zakoli Miklos.*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 364 2022. 01. 27. 13:14:34

húgom. Isten kegyelmedet éltesse soká és áldjon meg minden jókkal. Ex Ecsed[150] ma pénteken 1599.

Az kegyelmed atyafia,

Báthory István[151]
manu propria

[Címzés:] Az én szerelmes húgomnak, Várday[152] Kata asszonynak adassék.

30.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1599. „vasárnap"

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10218. (saját kezű)

Köszönetemet, magam ajánlását írom kegyelmednek mint atyámfiának, Istentől kegyelmednek sok jókat adatni kívánok.

Akarék kegyelmednek erről írnom, ím látom, hogy kegyelmed az kegyelmed véráruló, sőt Istene és lelke áruló bátyjától hite ellen is megcsalatkozott, kibe ángyodat is én részetlennek nem mondom,[153] sőt, társnak, mert ott hordozta ő Miklóst, éltében is, ahol akarta.[154] Ím látja kegyelmed, ángyod mit ír, ki nekem is, mint az urának, látom szemem be akarná kötni és kegyelmeden felül járni.

Ez látható dolog, hogy amaz asszonyembernél is alábbvaló, Rákóczi,[155] kinek leveléből is megtűnik, mint hízelkedjék még lelkiismerete ellen is az asszonyembereknek, de félő, hogy olyan tanácsadó ne legyen ő Szokolyinának,[156] mint az ördög Évának, ki mind urastól nyakát szakasztá végre Ádámmal össze.

---

[150] A levélben betűhíven: *Eched.*

[151] Az aláírás betűhíven: *Bathori Istwan.*

[152] A levélben betűhíven: *Vardaÿ.*

[153] A szóban forgó ángy Szokolyi Miklós felesége, Telegdy Kata (?–1601), Telegdy Mihály és losonci Bánffy Zsófia lánya, Telegdy János, Pál és Borbála testvére. A Zichy család zsélyi levéltárában fennmaradt rejtélyes verses levele hosszú ideje foglalkoztatja az irodalomtörténészeket. Erről a teljesség igénye nélkül: Jankovics–Kőszeghy, 2016; Lukcsics, 1930; Szentmártoni Szabó, 2019; Szivák, 2000. A katolikus Telegdy Kata sógornőjével, Várday Katával ellentétben rendkívül hűvös viszonyt ápolt Báthory Istvánnal. Erről tanúskodik egy töredelmes bocsánatkérő levele is, amelyet 1600 januárjában, már özvegyként küldött Báthorynak: „[...] *könyörgök Nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak, hogy ilyen szegény, méltatlan szolgáló leányára ne nehezteljen Nagyságod, se ne vonja meg Nagyságod kegyelmes jó akaratját tőlem* [...]". Eckhardt, 1944, 200. Báthory, úgy tűnik, nem engesztelődött meg, az asszony halála után az országbíró közel egy éven át nem engedte eltemetni Telegdy Katát. Jankovics–Kőszeghy, 2016, 326.

[154] Szokolyi Miklós 1599. szeptember 18-án halt meg, a levél tehát ezután kelt.

[155] A levélben betűhíven: *Rakoci.*

[156] A levélben betűhíven: *Zokolinénak.*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 365 2022. 01. 27. 13:14:34

Azért kegyelmed, ha fel nem küldött is, küldj fel[157] Kubinyiékhoz,[158] ne érts, se várj semmit Szokolyinétól abból, látod álnok cigányságát, hogy csak rajtad akar csüggeni, kire őtet mind Szokolyival össze az megholt urá[va]l szoktatta szegény[...], az menedék n[ekünk s]em ártan[a].[159]

Ez alatt rá vigyázz, Szokolyinéra (ezt csak neked [mondom]), mert vagy férjhez menésével, vagy leánya eladásával én azt tartom, megcsal.[160] De az Úristen, az ki az igazságot szereti, gondunkat viseli. Ez leveleket tartsa meg kegyelmed, Cseh Jánost[161] küldje ide mindjárast kegyelmed sietséggel. Isten kegyelmedet éltesse. Írtam ma este vasárnap Ecsedben[162] 1599.

CSB
manu propria

[Címzés:] Generosae dominae Catherinae Vardai relictae viduae Generosi Domini Pauli Telegdÿ et Sorori nostrae nobis charissimae.

31.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1600. január 19.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10221.

Generosa Domina Soror Nobis Charissima. Salutem et Fraternae Benevolentiae Nostrae Commendationem.

Értettük, hogy az kegyelmed szolgája, melyet oda felbocsátott volt kegyelmed, ez ideig meg nem jött. Mi azt mondanánk, nem kellene kegyelmednek őtet várni, hanem Cseh Jánost[163] fel kellene bocsátani kegyelmednek, mégis hadd látna és hallgatóznék ott fenn. Jó asszonyom, nem íra kegyelmed maga kezével nekünk egy levelet. Isten tartsa meg

[157] Utána kihúzva: *addig Cheh Janost küldd ide hozzám.*

[158] A felső-kubini Kubinyi családról van szó, de hogy pontosan kikre gondol Báthory, azt nem sikerült azonosítani.

[159] Szakadás miatt olvashatatlan.

[160] A levél egy részét Jankovics József és Kőszeghy Péter is közölték. Átírásukban ez a sor hibásan így szerepel: *„Ez alatt rá vigyázz Szokolynéra,* [...] *mert vagy férhezmenésével, vagy leána eladásával nászt tartón megszáll."* Jankovics–Kőszeghy, 2016, 325.

[161] A levélben betűhíven: *Cheh Janost.*

[162] A levélben betűhíven: *Echedben.*

[163] A levélben betűhíven: *Che Janost.*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 366 2022. 01. 27. 13:14:34

jó egészségben kegyelmedet. Datum in arce nostra Ecsed[164] die 19. Januarii veteris calendarii Anno Domini 1600.

Comes Stephanus de Bathor

[Utóirat:][165] Egy levelet írj jó leányom nekem, hogy lássam minemű író vagy.

[Címzés:] Generosae dominae Catherinae Wardaÿ relictae Generosi quondam Pauli de Thelegd, Sorori nobis charissimae.

32.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Fábiánháza, 1600. „hétfő"

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10222. (saját kezű)[166]

Szerelmes húgom, az meglátás[167] dolgát Nyáry uram[168] Melith Pál[169] által felette igen szorgalmaztatja, azért én így végeztem vele, hogy kegyelmed Alaghyhoz[170] Dombrád-

---

[164] A levélben betűhíven: *Eched.*

[165] Saját kezű utóirat. Báthory István megjegyzése egybecseng azzal az 1600. március 2-án kelt Nyáry Pál-levéllel, amelyben Nyáry kifejezte örömét, hogy menyasszonya megtanult írni: *„Én bizony nagy boldogságnak tartom, hogy tolmács nélkül nem szűkölködünk, sem szemben való létünkben, sem írásunkban, bízvásbban írhatunk egymásnak immár mindenekről."* Benda, 1975, 13.

[166] A levél ugyan nincs datálva, de abból, hogy a címzésben Báthory Telegdy Pálnénak nevezi Várday Katát, következik, hogy még Nyáry Pállal kötött jegyessége, azaz 1600 márciusa előtt íródott.

[167] Értsd: leánynéző. EMSZT VIII, 1996, 839.

[168] A levélben betűhíven: *Niari*. Bedegi Nyáry Pál (1550k.–1607) Nyáry Lőrinc és enyingi Török Margit fia. Eger, majd Várad kapitánya, később Kraszna és Közép-Szolnok vármegyék főispánja. Első felesége enyingi Török Zsuzsanna, második Várday Kata.

[169] A levélben betűhíven: *Meliti.*

[170] A levélben betűhíven: Alagi. Bekényi Alaghy Ferenc († 1612), Alaghy György és Várday Fruzsina fia. 1578-ban Náprágyi Demeter, Révay István, Melith István és Szokolyi Miklós mellett a bécsi jezsuita gimnáziumban tanult. (Jankovics–Kőszeghy, 2016, 319; Hanák–Szabó, 2021, 582–583.) Szívélyes viszonyban volt Várday Katával, akit leveleiben „édes szerelmes húgomnak" szólított. MNL OL P 707, XIII. sorozat, No. 10136–10143. Nyáry Pál ugyanakkor leveleiben bizalmatlannak mutatkozik vele szemben. Benda, 1975, 32. Erre magyarázat lehet, hogy házasságkötésük után Nyáry Pál és Várday Kata Szentmiklósra terveztek költözni és az üresen maradó Várdát bérbe adták volna. Ennek tudatában Alaghy a következőket írta Várday Katának: *„Ha kegyelmeteknek oda fel leszen lakása az itt alatt való jószágát elarendálná egy atyafiának, úgy, hogy esztendőnként summát fizetne róla. Azért, ha ugyan az leszen a kegyelmetek jó akaratja, minthogy az jószág közel hozzám és nem is akarnám, hogy valami idegen pusztítaná a kegyelmed javait, ha kegyelmednek jó akaratja volna, és elégségem lehetne, talán más kézre nem eresztenném én is, de ezt úgy írom kegyelmednek, édes asszonyom, húgom, hogy kegyelmednek ellene ne legyen, s kegyelmed gondolkodjék róla, ha pedig kegyelmednek bántására vagyon, vagy más ember kezében akarja kegyelmed bízni, oltalmazzon Isten, édes asszonyom húgom, hogy én csak egy szót is arra tennék, hanem kegyelmed jó akaratja legyen mindenekben."* Alaghy Ferenc Várday Katának. Páczin, 1600.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 367 2022. 01. 27. 13:14:34

ra[171] menjen ez jövő szerdán. Sőt, ha Alaghy Ferenc ő maga ott nem lehetne, ha csak az felesége lehet ott is, kegyelmed menjen oda. Édes húgom, lelj módot benne, bizony az idő felette rövid, de Nyáry Pált is az generális hívatja, Melith Pál is gyűlésre megyen. Ők keddre akarják vala, de az haszontalan és lehetetlen, hanem talán szerdán véghez mehet. Erről írjon kegyelmed énnekem választ, mert az mely szolgám ez levelet viszi kegyelmednek, az Melith Pál után megyen, ha feltálalja, válaszol.

Isten kegyelmedet megtartsa. Írtam ma Fábiánházán[172] ma 2 órakor hétfőn 1600.

Kegyelmed atyafia,

Comes Stephanus de Bathor
manu propria

[Címzés:] Az én szerelmes húgomnak, Várday Katának Telegdy Pálnénak[173] adassék.

33.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1600. „szerda"

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10223.

Generosa domina soror nobis charissima. Salutem et nostri commendationem.

Szerelmes húgom, az mit kegyelmed énnekem izent, Bácsmegyey Gáspártól,[174] hogy tudniillik Dombrádon az Alaghy Ferenc[175] házánál légyen meg az meglátás, énnekem mindenképpen tetszik.[176] Azért kegyelmed legyen ott Dombrádon ez jövő pénteken jó

„ma csütörtökön". MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10142. Alaghy Ferenc életéről bővebben lásd Szabó, 1995.

[171] Dombrád, Szabolcs vármegye (H).

[172] Fábiánháza, Szatmár vármegye (H).

[173] A levélben betűhíven: *Vardai Katanak Telegdi Palnenak.*

[174] A levélben betűhíven: *Baczmegieÿ Gaspartol*. Bácsmegyey Gáspár, ecsedi Báthory István füzéri tiszttartója. Az országbíró bizalmas emberei között tartotta számon, hiszen eredetileg testamentumosai közé is jelölte, de az ekkor már idős Bácsmegyey végül dominuszát megelőzve 1603 folyamán elhunyt. Halála fájdalmasan érintette Báthoryt, amiről az országbíró végrendeletében is megemlékezett: „*De jaj, ez énnekem, hogy az én Istenem jámbor szolgáimat így szedegeti ki ez világból, ím mikor eddig írogattam volna testamentumosomat,* [...] *tudniillik Bácsmegyey Gáspárt, régi és hív jámbor szolgámat, az Úr Isten ez világból ki vevé* [...]" Vadász, 2002, 88.

[175] A levélben betűhíven: *Alaghi Ferencz.*

[176] Báthory István már korábban is próbálkozott házasságszerzéssel. Nyáry Pál előtt valószínűleg Nádasdy Lászlót szánta unokahúga férjének, ahogy arról Alaghy Ferenc is beszámolt Várday Katának: „*Hanem az Úrnak, Báthory István urunknak egy főszolgája jelentette együttlétünkben, hogy Szokolyi uramnak bátyánknak emlékezett volna Nádasdy László felől, de idegen volt tőle* [...] *hogy ha Istentől ez volna rendeltetvén és tetszene kegyelmednek is, ő Nagysága, az Úr, az kegyelmed jó szerencséjét ne tartaná meg, mert Pethő Gáspár találta volna meg őtet, az sógora, Nádasdy László képében. Ez dologról énnekem ugyan Szokolyi uram is jelente, de ő kegyelme nem igen javallja. Kit én látja az Úr Isten, nagy tiszta szívből kíván-*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 368 2022. 01. 27. 13:14:34

idején.[177] Azután Melith Pál[178] uram is ott leszen pénteken. Ugyanazon pénteken ismét Nyáry Pál[179] uram is ott leszen Dombrádon, mintha Melith Pál uramat keresné. Ebéd után leszen ott Nyáry Pál, az valamikorra érkezhetik. Azt meg nem tudom kegyelmednek írni, ha a felesége ott leszen-e Melith Pálnak vagy nem,[180] azon én szabadon hagytam. Akarám csak ezt kegyelmednek mindjárast tudtára adnom. Isten tartsa meg kegyelmedet jó egészségben. Datum ex nostra arce Ecsed[181] ma szerdán 1600.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae dominae Chaterinae Vardaÿ relictae quondam Generosi domini Pauli Telegdi et Sorori nostrae nobis charissimae.

34.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1600. január 24.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10224.

Szerelmes húgom, nekem megbocsáss, megfogyatkozám az Melith Pál[182] szavában, kinek ím levelét is odaküldtem kegyelmednek. Ebből mindent megérthet kegyelmed. Ha Várdából el nem mentél, el ne menj, ha pedig kegyelmed elment is Dombrádra, ne várakozzék kegyelmed semmit ott, mert nem megyen mostan véghez az dolog. Én pedig temetésre bizony nem bocsátlak. Várjunk Istentől szerelmes húgom, Isten jobb királynál.[183] Isten tartsa meg kegyelmedet jó egészségben. Datum ex nostra Ecsed[184] 24. Januarii 1600.

Comes Stephanus de Bathor

---

nék, hogy az Úristen látogatná jó szerencsével meg az kegyelmed árva és özvegy állapotját." Alaghy Ferenc Várday Katának. Pácin, 1598. MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10140.

177 A dombrádi találkozóról Alaghy Ferenc is írt Várday Katának, egy szintén hiányos dátumozású levélben. Alaghy leveléből is kiderül, hogy az „Úr", Báthory István jóváhagyásával mehetett végbe Nyáry Pál és Várday Kata eljegyzése. Alaghy Ferenc Várday Katának. Pácin, 1600. „ma kedden este". MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10143.

178 A levélben betűhíven: *Melit Pall.*

179 A levélben betűhíven: *Niari Pall.*

180 Melith Pál felesége, eszenyi Csapy Krisztina. Házasságukból három fiú született. Koroknay, 2006, 65.

181 A levélben betűhíven: *Eczied.*

182 A levélben betűhíven: *Melit Pall.*

183 A „Deus melior rege" latin mondás tükörfordítása.

184 A levélben betűhíven: *Eczied.*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 369 2022. 01. 27. 13:14:34

[Címzés:] Generosae dominae Chaterinae Vardaÿ relictae quondam Generosi domini Pauli Telegdi et Sorori nostrae nobis charissimae.

35.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1600. március 8.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10225.

Generosa ac magnifica domina soror nobis charissima. Salutem et nostri commendationem.

Megbocsásd kegyelmed, jó húgom, hogy ily későn tehetek választ leveledre, mert nagy betegségem miatt elfeledkeztem volt csak megolvastatni is.[185] Az mi illeti az dolgot, kegyelmed elmehet az Alaghy Ferenc[186] házához és ha Istentől bírt leszen, s egymást megszeretik, mindjárast meg kell őket esketni. Az mi illeti az gyűrű dolgát, az nem oly nagy dolog, bizony találtathat kegyelmed három vagy négy arany érő gyűrűt, én megadom az árát. De bezzeg, ha lehetne, Istvánnak kellene adni, mert az jó ifjú légyen, keresztyénnek is jobb az öccsénél.[187] Isten tartsa meg kegyelmedet jó egészségben. Datum ex nostra Ecsed[188] 8 Martii 1600.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae ac Magnificae dominae Chaterinae Vardaÿ coniugi desponsatae Magnifici domini Pauli Niari de Bedegh Capitanei Supremi Varadiensis Sacrae Caesareae Regiaque Maiestatis et Sorori nostrae nobis charissimae.[189]

---

[185] Báthory valóban nagyon beteg lehetett, mert súlyos állapotáról Nyáry Pál is említést tett Várday Katának szóló levelében: „*Báthori István uramnak, bátyádnak betegségét igen bánom. Énnekem azt írja, hogy fölöttébb nehezen vagyon*." Nyáry Pál Várday Katának. Hadad, 1600. március 25. Közzéteszi: Benda, 1975, 14–15.

[186] A levélben betűhíven: *Alaghi Ferencz.*

[187] Nem sikerült azonosítani, milyen Istvánra gondol itt Báthory.

[188] A levélben betűhíven: *Eczied.*

[189] A címzésből kiderül, hogy 1600. március 8-án Nyáry Pál és Várday Kata már hivatalosan is jegyesek voltak.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 370 2022. 01. 27. 13:14:34

36.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1600. március 17.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10227.

Generosa ac magnifica domina soror nobis charissima. Salutem et nostri commendationem.

Kegyelmednek erről akaránk írni. Tudja kegyelmed immár az kézfogásnak és lakodalomnak ideje elközelget naponként.[190] Azért kegyelmed írja meg énnekem, mennyire való készületi lehet kegyelmednek az lakodalomra. Mert ami kevés segítséggel lehetek, én is leszek, csak kegyelmed írja meg, mi nélkül szűkölködik kegyelmed leginkább. Kegyelmed írja meg azt is, ha leszen kegyelmednek akkorra elég zabja, vagy nem, és egyéb is, ami szükséges leszen.[191] Isten tartsa meg kegyelmedet jó egészségben. Datum ex nostra Ecsed[192] 17. Martii 1600.

Comes Stephanus de Bathor

[Utóirat:] Ím én feljegyeztettem[193] az kiket én hívattam. Az kit kegyelmed tud ott közel, az kik olyak volnának, kegyelmed is elhívassa. Kegyelmed küldözze meg is ez leveleket, az kiknek szóllanak.

[Címzés:] Generosae ac Magnificae dominae Chaterinae Vardaÿ coniugi desponsatae Magnifici domini Pauli Niari de Bedegh Capitanei Supremi Varadiensis Sacrae Caesareae Regiaque Maiestatis et Sorori nostrae nobis charissimae.

---

[190] Nyáry Pál jegyeséhez intézett leveléből értesülünk róla, hogy mikorra tűzték ki az esküvőt: *„Az napot, ki kilencedik pinkesd havának, örömest elvárom, minthogy egyéb sem lehet benne".* Nyáry Pál Várday Katának. Várad, 1600. március 20. Közzéteszi: Benda, 1975, 13–14.

[191] Várday Kata és Nyáry Pál esküvői előkészületeiről van itt szó. Erről olvashatunk Alaghy Ferenc 1600. május 1-jén kelt levelében is, aki szénát, indiai tyúkot és pávát küldött Várday Katának. MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10141. Nyáry Pál pedig arról írt, hogy menyasszonyának Bécsben csináltattak ruhát az esküvőre. Benda, 1975, 13. Érdekesség, hogy maga Mihály vajda is jelezte egy márciusi levelében részvételi szándékát az esküvőn, hogy végül valóban megjelent-e, azt nem tudjuk. MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 8210.; Virágh, 1981, 89.

[192] A levélben betűhíven: *Eczied.*

[193] A levélben betűhíven *„fel jeczegeztettem"* szerepel.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 371 2022. 01. 27. 13:14:34

37.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1600. „ma este"

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10228.

Generosa domina soror nobis charissima. Salutem et nostri commendationem.

Kegyelmednek erről akaránk írni, Nyáry Pál[194] uram üzent,[195] kéret azon, hogy ennekutána szabad legyen kegyelmedhez betérni.[196] Azért, ha alájő és betér kegyelmedhez, kegyelmed fogadja becsülettel, mint urát.[197]

Amit kegyelmed Bánchytól[198] üzent, ím értem. Bezzeg hamisan esküdt az hamis Pál.[199] Különbben akartam én ezt Isten után véghez vinni, az kegyelmed javáért és az én nyugodalmamért is, de ha immár így esik, ám hagyja re/án/k. Ezt nem azért írom kegyelmednek, hogy kegyelmed ezen szabódjon, avagy szomorkodjék. Mert az immár haszontalan, de bizony akartam volna jó húgom, ha hírem nélkül ez dolog nem lett volna. Mindazáltal úgy viselhetitek magatokat az jó sógorral együtt, hogy még én bennem lelket érhettek.[200] Talán tudja kegyelmed azt, hogy én az kegyelmed javát oly szeretettel viseltem mindenkor előttem, mintha édes gyermekem voltál volna.[201] Ha neki jó kell, talán jól végez velem. Isten kegyelmedet éltesse s megtartsa. Írtam ma este Ecsedben[202] 1600.

Co St Ba
manu propria[203]

---

[194] A levélben betűhíven: *Nÿari Pall.*

[195] Utána kihúzva: *Ír egy levelet, melyben arról*.

[196] Utána kihúzva: *S ott szállani is.*

[197] A még házasság előtt álló Nyáry Pál és Várday Kata Báthory engedélyét kérték, hogy a vőlegény menyasszonyánál szállhasson meg.

[198] A levélben betűhíven: *Banczitul*.

[199] Báthory István itt valószínűleg Melith Pálra utal. Az országbíró és régi szervitorának megromlott kapcsolatáról Báthory pótvégrendeletében olvashatunk. A pótvégrendeletben Báthory István egykori legkedvesebb szervitorának, Tatay Istvánnak árváiról gondoskodott, és egyik legfontosabb kikötése az volt, hogy Melith Pál nem nyerhet tutorságot az árvák felett. Báthory akaratának igen kemény szavakkal adott hangot: *„Csak ezt nem hagyom helyén, nem is confirmálom, sem akarom, sőt különben is rendelem, hogy Melith Pál az én holtom után, ne piszkáljon az tutorságban. Mert egy az, hogy nem ő utána találta, az mije volt, hanem Isten után és én utánam. Más az, hogy az Kölcsey leánynak és az Melith István leányának, ugyanezen Ibrányi Katának is, sőt egyebeknek, akiknek tutora volt Melith Pál, soha igaz nem volt, nem igazán cselekedett velek, megcsalta őket* [...] *nem akarom, hogy az szegény árvákat az ő maradéki rabjuknak tartsák és lábbal rugoldozzák.* [...] *Nem tudom pedig, mit tutorkodnék akár Melith s akár az ő atyafiai is, ha mindegyik most is ellenségem énnekem, hiszem ennek utána az árváknak is azon jó akarattal lennének. Azért soha ezt nem engedem."* Radvánszky, 1879, 220.

[200] Utána kihúzva: *kegyelmed azért legyen azon, hogy.*

[201] Utólagos, saját kezű betoldás: *Talán tudja kegyelmed azt, hogy én az kegyelmed javát oly szeretettel viseltem mindenkor, előttem mintha édes gyermekem voltál volna.*

[202] A levélben betűhíven: *Echedben.*

[203] Autográf aláírás.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 372 2022. 01. 27. 13:14:34

[Címzés:] Generosae dominae Chaterinae Vardaÿ Sorori nostrae nobis charissimae.

38.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1600. december 12.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10226.

Generosa ac Magnifica domina Soror nobis charissima. Salutem et nostri commendationem.

Az kegyelmed levelét megértettem, melyben írja kegyelmed, hogy vasárnap estére itt Ecsedben[204] nálam lenne. Én kegyelmedet örömest elvárom. De kegyelmedet kérem, hogy jövő hétfőn ebédre, miérthogy vasárnap prédikációk is lesznek, kegyelmednek alkalmatlanabb jövése lehet vasárnap estére. Jobb azért kegyelmednek ebédre hétfőre érkezni. Isten tartsa meg kegyelmedet. Datum in arce nostra Ecsed die 12. Decembris Anno 1600.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae ac Magnificae dominae Catherinae Wardaÿ coniugi Magnifici domini Pauli Niarÿ de Bedeg Comitis Comitatus Bihariensis necnon Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis Praesidii Varadiensis Supremi Capitanei, Sorori nostrae nobis charissimae.

39.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1601. január 12.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10230.

Generosa ac Magnifica domina Soror nobis charissima. Salutem et nostri commendationem.

Az kegyelmed levelét megértettem, melyben tudakozik kegyelmed egészségem felől, kegyelmedtől igen jó néven vettem. Legyen az Úr Istennek hála, szintén mostan az én vékony állapotom szerint tűrhető egészségem vagyon. Adjon az Úr Isten is kegyelmednek az új esztendőben minden jókat, jó egészséget és ez következendő esztendőben is. Az gyümölcsöt kegyelmedtől igen jó néven vettem. Ha Isten engedi pedig, el is költöm. Továbbá kegyelmedtől akarám bizonyosan érteni, ha Nyáry uram felmegyen-e az

[204] A levélben betűhíven: *Echedben.*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 373 2022. 01. 27. 13:14:35

gyűlésbe, avagy nem. Isten tartsa meg kegyelmedet. Datum ex arce nostra Ecsed[205] die 12. Januarii Anno 1601.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae ac Magnificae dominae Catherinae Vardai consorti Magnifici domini Pauli Niarÿ de Bedeg Comitis Comitatus Bihariensis necnon Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis Praesidii Varadiensis Supremi Capitanei, Sorori nobis charissimae.

40.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1601. „vasárnap"

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10229. (saját kezű)

Szerelmes húgom, Istennek kegyelmét és megvigasztalását kívánom kegyelmednek, mint szerelmes húgomnak s kérlek is, ne fáraszd édes húgom magadat, ha engem szeretsz.

Ím értem, mit ír Nyáry[206] uram, kinek mindkét levelére választ írnék, de nincs oda felmenő emberem, talán kegyelmednek sincsen, pedig mostan ő igen bízik az had jó végéhez [?] de én azt nem remélhetem. Az mit Mladosevith uram[207] ír, értem s jámbor érte, hogy jó gondviselő és kegyelmedet vigasztalja. Isten kegyelmedet éltesse soká és kettőért tízet adjon. ex Ecsed[208] vasárnap 1601.

Az kegyelmed jó akarója,

Báthory István[209]

[Címzés:] Az én szerelmes húgomnak, Várdai Katának adassék.

---

[205] A levélben betűhíven: *Eched*.

[206] A levélben betűhíven: *Niari*.

[207] A levélben betűhíven *Mladoczouic*. Mladosevith Horváth Péter († 1613) Horvátországból Északkelet-Magyarországra, főként Abaúj és Zemplén megyébe szakadt nemesi család tagja, aki 1588 és 1592 között biztosan a szendrői udvarbírói tisztet töltötte be. 1605-ben és 1606-ban Bocskai Bécsbe küldött követe, Abaúj vármegye követe az 1608., 1609. és 1613. évi pozsonyi országgyűléseken. Hanák–Szabó, 2021, 415–416.

[208] A levélben betűhíven: *Eched*.

[209] Az aláírás betűhíven: *Bathori Istvan*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 374 2022. 01. 27. 13:14:35

41.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1601. június 30.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10232.

Generosa ac Magnifica Domina Soror Nobis charissima. Salutem et Nostri Commendationem.

Ím megküldöttem kegyelmednek az Nyáry[210] uramnak való leveleket, de kegyelmedet felette igen kérem, kegyelmed oly bizonyos embertől küldje fel, hogy az útban valamiképpen el ne tévesszék, mert ha valamiképpen eltévesztenék, felette igen bánnám. Az diósgyőri[211] tiszttartójának is megírja kegyelmed, hogy oly embertől küldje meg, hogy el ne veszesse, más embernek kezébe ne akadjon.[212] Isten tartsa meg kegyelmedet. Datum in arce nostra Ecsed[213] die 30. Junii Anno 1601.

Comes Stephanus de Bathor

[Utóirat:] PS.: Kegyelmednek egyéb hírt nem írhatok. Azt hiszem, talán kegyelmednél is nyilván vagyon, mondják közhírrel, hogy az erdélyi had Tasnád[214] táján vagyon. Akarám kegyelmednek csak értésére adnom. Az házban kegyelmed most az háború időben vigyáztasson.[215]

[Címzés:] Generosae ac Magnificae dominae Catherinae Wa[rdaÿ] [c]oniugi Magnifici domini Pauli Niary de Bedeg ac [sorori nobis] charissimae.

---

[210] A levélben betűhíven: *Niarÿ.*

[211] Diósgyőr, Borsod vármegye, ma Miskolc része (H). A levélben betűhíven: *Dios Georÿ*. Diósgyőr a 16. század végén Nyáry Pál és (első felesége, enyingi Török Zsuzsanna révén) sógorai, Török István és Homonnai Drugeth István (enyingi Török Fruzsina férje) közös birtokában volt, így került később Várday Kata érdekeltségébe. Bessenyei, 1997, 142.

[212] Utólagos betoldás: *más ember kezébe ne akadjon,* alatta megismételve: *más ember kezébe ne akassza.*

[213] A levélben betűhíven: *Eched*.

[214] Tasnád, Szatmár vármegye (ma: Tăşnad, RO).

[215] A levél címzése erősen elmosódott.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 375 2022. 01. 27. 13:14:35

42.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1601. augusztus 5.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10231. (saját kezű)

Szerelmes húgom, értem, Nyáry uram mit ír, megbocsássa őkegyelme, könnyen beszélget őkegyelme és csak rövideden akar, az mint látom, efféle dolgokról én velem tractálni. Még csak ingyen sem ír semmit felőle, mikor felmene is, csak Bogdányi[216] által imígy-amúgy üzent vala s én is csak rövideden üzentem. Várdáról vala pedig fő emlékezet, kiről nem ismerem semmi gondját lenni. Lám, őfelségeknek eleget fut, fárad, szolgál, ingyen is cselekedhetnek őkegyelmével őfelségek.

Az mi illeti az adóslevelet, arról ugyan sokat írhatnék, mert én arról immár különben disponáltam vala. És lám őkegyelmének is eléggel őfelsége adós, az olyant íratna őkegyelme, de ezek hadd járjanak mostan. Hanem ezt vegye kegyelmed eszében, hogy akármennyi pénzt adjunk az szentmiklósi jószágra is, de azért ugyan Telegdy Ferencet[217] illeti az tutorság, mert ő az atyafi[218] férfi,[219] mert immár az fiú ág deficiált: az leányágat pedig mindaddig sem illeti az jószág amíg fiúág tart ez világon. Ha Rákóczi[220] megváltaná is, de az pénze ugyancsak egyedül Telegdy Ferencre száll, mindaddig, míg fiúág leszen, melynek ha magva szakadna (kit Isten tud, mikor leszen) még azután lenne az kegyelmed lánykáinak[221] részek az jószágban, vagy az summában.

Azt sem tudom pedig, mit akarná az én adósságomat Szentmiklósra[222] íratni Nyáry[223] uram, mert miérthogy az szegény Telegdy Pál uram gyermekit illette csak az jószág. Ugyancsak az kegyelmed két leányára,[224] kik Telegdy Pál uramtól valók, kellene azt íratni, hogy mégis lenne szegénykéknek valami jószágocskájuk. De ugyan így is félő, hogy az tutorság Telegdy Ferencé ne lenne.[225] Jóllehet itt azért az iránt az levélben szép cautiók lehetnének és conditiók.

---

[216] A levélben betűhíven: *Bogdani*. Bogdányi János a Szabolcs vármegyei tisztikarban viselt különböző pozíciókat. 1590-ben szolgabíró, 1602–1604 között az esküdtek közt találjuk, 1603-ban a vármegye országgyűlési követe: MNL SZSZBML IV.1.a. Prothocollum VI, 1588–1591; Uo. Prothocollum IX, 1600–1624. Később kisvárdai szervitor, fennmaradt tizenöt, 1606 és 1619 között Várday Katához írt levele. MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10256–10270.

[217] A levélben betűhíven: *Telegdi*. Telegdy Ferenc Telegdy János és Sennyey Anna legidősebb fia volt.

[218] Utána kihúzva: *más az, hogy*.

[219] Utólagos betoldás: *férfi*.

[220] A levélben betűhíven: *Rakoci*. Rákóczi Zsigmondra utal, aki felesége, Telegdy Borbála révén szintén szívesen jutott volna beregszentmiklósi porciókhoz. Jankovics–Kőszeghy, 2016, 320.

[221] Várday Kata Telegdy Páltól származó lányait érti.

[222] A levélben betűhíven: *Zenmiklosra*.

[223] A levélben betűhíven: *Nÿarÿ*.

[224] Utána kihúzva: *kellene*.

[225] Báthory félelme nem volt alaptalan, mivel az újraházasodó özvegy anyától az előző férjének rokonsága elvehette gyermekei gyámságát. Ez történt évekkel később Nyáry Krisztinával (1604–1641) is, akitől

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 376 2022. 01. 27. 13:14:35

Aztán szerelmes húgom, az barátokként alamizsnára is hozhatom az dolgot. Ím én az adóslevelet odaküldtem, de kegyelmednek megírom és kegyelmed is megírja Nyáry[226] uramnak, hogy az két gyermek nevére írassa, sőt én is ki nem vehetem kezemet szinte belőle, mert én is elég lassan vagyok el az dologban. Isten éltesse kegyelmedet sokáig és adjon jó egészséget. Ex Ecsed[227] 5. Augusti 1601.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Az én szerelmes húgomnak, Várday Kata[228] asszonynak adassék ez levél.

43.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Gyarmat, 1602. „vasárnap"

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10233. (saját kezű)

Szerelmes húgom, Istennek kegyelmes áldását és gondviselését kívánom kegyelmednek.

Én ennekelőtte nem értettem, hogy az Úr Isten kegyelmedet magzattal szerette, betegségét sem hallottam, az betegségét bánom, de az másik állapot Isten ajándéka, Ádám után Évának is kell lenni.[229] Az is elég nehéz nekem, csak hallásra is, hogy kegyelmed gyámoltalan állapotját írja, kiért magam is látok s csodálkozom is, de azt is majd semminek véljük, mert nincs embereknek semmi nyavalyájukban jobb gyámol Istennél. Jobb orvosságot sem ismerem az imádságnál, ki mindenféle nyavalyától egyaránt használ. Az Úr Isten kegyelmedet meggyógyítja s meg is gyógyítsa, kérem, és soká éltesse. Én, legyen Istennek hála, jobban vagyok. Kegyelmednek az mi szüksége vagyon, mindenekben engemet bízvást megtaláljon. Én kegyelmednek szeretettel való atyafia vagyok és az Úr Istennek ajánlom kegyelmedet. Írtam Gyarmaton[230] vasárnap 1602. Kegyelmed atyafia míg él,

Báthory István[231]
manu propria

---

első férje, Thurzó Imre (1598–1621) halála után megtagadták két félárva kislánya gyámságát. Erdélyi, 2021, 61.

[226] A levélben betűhíven: *Niari.*

[227] A levélben betűhíven: *Eched*.

[228] A levélben betűhíven: *Vardai.*

[229] Valószínűleg a pár évvel később gyermekként meghalt Nyáry Kata születéséről ír Báthory. Erdélyi, 2020, 6.

[230] Gyarmat, Szatmár vármegye (ma: Fehérgyarmat, H). A levélben betűhíven: *Giarmaton*.

[231] Az aláírás betűhíven: *Bathori Istvan*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 377 2022. 01. 27. 13:14:35

[Külzet:] Egyik szolgám küldtem az kegyelmed emberével, kitől kegyelmed ismét írjon egészségéről.
Ha szükség leszen Czeglédi Jánost[232] odaküldöm kegyelmedhez, ki jól ért az betegségekhez.

[Címzés:] Az én szerelmes húgomnak, Várday[233] Kata asszonynak adassék ez levél.

44.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Nyírbátor, 1602. „szerda"

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10234. (saját kezű)

Szerelmes húgom, bizony szívem szerint azon valék, mennél hamarább az én kis árva húgomat kegyelmedhez küldjem, de az jó Istennek az mint mi felőlünk való keserves rendelése vagyon, ahhoz kell magamat tartanom. Kin elég keserves búsulásba vagyok, hogy csak ilyen hirtelen ez történik rajtunk, de mit tehetek róla, ha az én sorsom ugyancsak így hozta lenni, legyen úgy, az mint az jó Isten rendelte.[234] Látom, kegyelmetek is búsult el, mely és ki miatt el akar menni: kit én nem csudálok, mert látom az kegyelmed sok méltó búsulását is. Magammal nem gondolnék immár (ha ugyancsak ez volt az én életemnek virága), csak az ti állapototok egyfelől is, más felől is ne érdek/el/ne.

Immár kegyelmednek nem tudok mit írni, mert az kis vendég Isten képében vagyon, kivel mit cselekszik, az ő hatalmában vagyon. Avval kegyelmed szabad legyen, ha kegyelmed elmegyen is az istentelen áruló előtt, akinek az ő álnoksági az rest gondviselést meghaladák. Kiről kegyelmednek sem tractálni urad híre és honléte nélkül nem méltó, sem beszélgetni, nyájaskodni nem gyönyörűséges.[235] Azért az Úr Isten kegyelmedet

[232] A levélben betűhíven: *Czegledi*. Czeglédi S. János, Hodászi Lukács mellett szolgált Ecsed káplánjaként, később Báthory István unokaöccse és gyámfia, Báthory Gábor nevelőjévé is megtette. Czeglédi János Hodászi távozta után 1607-től első pap lett Ecseden, majd pedig rövidesen a közép-szolnoki egyházmegye esperese. Czeglédi Báthory udvartartásában az egyik legműveltebb személynek számított, jogi, teológiai, bölcseleti és orvosi tudományokban is jártas volt. A wittenbergi és heidelbergi egyetemek mellett Padovában is folytatott tanulmányokat. Szabó, 2017, 109. Négy, orvoslással kapcsolatos levele maradt fenn Várday Katának címezve. Közzéteszi: Kovács–Kulcsár, 1967.

[233] A levélben betűhíven: *Vardai.*

[234] Ecsedi Báthory István Várday Kata Telegdy Páltól származó kisebbik, 1595-ben született lányának, Telegdy Katának a haláláról ír. Jankovics–Kőszeghy, 2016, 317.

[235] Ennek a levélnek nagyobb részét közölte tanulmányában Jankovics József és Kőszeghy Péter is. Szövegközlésükben ezen a ponton hibásan *„tractálni"* helyett *„táncalni"* áll, és így következtetésük, amely szerint Báthory István erkölcsösségre inti idegen férfiakkal kacérkodó unokahúgát, szintén nem állja meg a helyét. Jankovics–Kőszeghy, 2016, 317.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 378 2022. 01. 27. 13:14:35

viselje békével és vezérelje. Én holnap, ha azt érhetem, látni megyek húgomnak. [!] Isten kegyelmedet megtartsa.
Bátorban[236] írtam ma szerdán 1602.

B. Istvan
manu propria

[Címzés:] Az én szerelmes húgomnak Várday[237] Katának adassék.

45.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1602. június 1.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10236.

Generosa ac Magnifica Domina Soror Nobis Charissima. Salutem et Servitii Nostri Commendationem.

Az kegyelmed levelét megadá énnekem Parasznyay János,[238] melyből értem az kegyelmed jó egészségét. Azért legyen hála az Úr Istennek, engedje az jó Isten, hogy kegyelmed jöhessen alá is jó egészségben. Az én állapotom felől is írhatom kegyelmednek, legyen hála az Úr Istennek, az én állapotom szerint tűrhető egészségben vagyok. Értem az kegyelmed Parasznyay[239] János által való üzenetéből, hogy az adóslevelet felküldeném, azért megírtam én Nyáry[240] uramnak, hogy az kereszttel együtt küldöm fel Bay Mihályhoz,[241] az mint ez előtt is megírtam vala kegyelmednek, hogy felküldöm. Az többit aztán az dolognak tudom, hogy Nyáry[242] uram kegyelmednek megmondja. Tartsa meg Isten kegyelmedet jó egészségben.
Datum in arce nostra Ecsed[243] die 1. Junii Anno 1602.

Comes Stephanus de Bathor

---

236 A levélben betűhíven: *Batorba.*
237 A levélben betűhíven: *Vardai.*
238 A levélben betűhíven: *Paraznÿaÿ Janos*. Minden bizonnyal arról a Parasznyay Jánosról van szó, aki 1609-ben címereslevelet nyert II. Mátyástól. Kujbusné Mecsei, 1998, 29.
239 A levélben betűhíven: *Parazniaÿ.*
240 A levélben betűhíven: *Nÿarÿ.*
241 A levélben betűhíven: *Baÿ Mihalhoz*. Ludányi Bay Mihály Báthory István dévényvári tiszttartója, aki már Báthory Miklós idején is ezt a tisztet viselte, tőle kapta adományul pozsonyi birtokait, Horvátújfalut és Récsét. Az országbíró ecsedi központjától távol szolgáló Bay Mihály legfőbb feladata a Habsburg-udvarral való kapcsolattartás megkönnyítése lehetett. Erről tanúskodik az is, hogy egy alkalommal Báthory parancsára Perekedy Miklós országbírói ítélőmester társaságában maga is felkereste Rudolf királyt Prágában. Vadász, 2002, 51.
242 A levélben betűhíven: *Niarÿ*.
243 A levélben betűhíven: *Eched.*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 379 2022. 01. 27. 13:14:35

[Címzés:] Generosae ac Magnificae dominae Catherinae Wardaÿ coniugi Generosi ac Magnifici domini Pauli Niarÿ de Bedeg Comitis Comitatus Bihariensis et Szolnok [Mediocris][244]

46.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1602. november 14.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10235.

Generosa ac Magnifica Domina et Soror Nobis charissima. Salutem et servitii nostri commendationem.

Az kegyelmed levelét nekem meghozák, melyben tudakozik kegyelmed egészségem felől. Kegyelmedtől mint asszonyomtól jó néven veszem, hogy kegyelmed tudakozik egészségemről. Hála Istennek egyébképpen mégis alkalmas, tűrhető állapotban vagyok, betegségemből, Istennek hála, fel[gyógy]ultam. De ismét az szemfájás esett v[...töb]b [öt] egész holnapjánál, hogy [...] hanem ím az két-hár[om ...va]n hogy az Úr Isten az sze[memet m]eg könnyebbítette, hiszem Istent, immár [na]ponként meggyógyul.[245] Jöttem vala ide ki Bátorba, hogy mégis valamit múlathassak. Továbbá kegyelmed ír az Serédy István[246] dolgáról is énnekem. Úgy vagyon, hogy Nyáry[247] uram ő kegyelme is emlékezett vala felőle, el is jött vala hozzám Serédy uram. De nem alkudhatánk meg, sőt aztán utoljára Serédy[248] uram rövideden szakasztá és abbahagyja, hogy silentiumban maradjon. Én most sem vagyok idegen ő kegyelméhez. De arra az ő kívánságára, hogy mehessek, az kit ő kíván vala, kegyelmed megbocsássa, az nem lehetséges. Mert jószágot is kíván vala, jóllehet utoljára arról nem üzent, ugyan nem tudhatom, miben hagyja. Kétszáz forintot is kér vala személyére, Ecsedben szállást, tisztet is, sőt még utolszor azt is megüzene, hogy ő Nyáry uramnak megmondotta, hogy négyszáz, se ötszáz forintért senkinek meg nem kötelezi magát. Mit mondathatunk, szerelmes húgom, én csak az én fogyatkozott állapotomat látom naponként, s ahhoz szabhatom magamat. Kétszáz forintot az személyére Pál uradnak[249] adtam én, nem soknak, egyébnek, akármikor is. Ő neki is azért adtam, mert jó fiam vala énnekem, neked is jó gazdád vala, nemes asszonyom.

---

[244] Szakadás miatt olvashatatlan a címzés további része.

[245] A levél ezen a ponton nehezen olvasható nagyobb szakadás miatt.

[246] A levélben betűhíven: *Seredÿ Istvan*. Valószínűleg Serédy István és Várday Klára fiáról van szó. Várday Kata, bevett szokás szerint tehát rokonának keresett helyet Báthory István udvarában. Eszterházy, 1880, 223.

[247] A levélben betűhíven: *Nÿarÿ*.

[248] A levélben betűhíven: *Seredi*.

[249] Ahogy a levél további részéből kiderül, Báthory itt Telegdy Pálra gondol.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 380 2022. 01. 27. 13:14:35

Mindazáltal ugyan az szegény Telegdy Pál[250] uradnak is szintén úgy fizettem, mint egyéb házi szolgáknak. Azért kegyelmedet is megtekintettem, ha akaratja vagyon hozzá, úgy mint az több jámbor házi szolgáimnak fizetek és noha senkinek egyébnek nem adok annyit, házi szolgának, de kegyelmedért megmívelem, hogy másfélszáz forintot személyére adok. De úgy az szerint posztószámra s pénzül, mint az kegyelmed urának fizettem. Mind az szegény Pál uramnak s mi[nd az Szo]kolyi[251] Miklósnak úgy fizettem én. Ez m[ostani] szolgáim [tanús]ágot adhassák. Énnekem [tisztem nin]csen, az kit adhassak. Tudod magad, jó húgom, az szegény uradnak, se Szokolyinak, én tisztet nem adhattam, mostan is pedig az én házi szolgáim énutánam semmi tisztet nem bírnak. Jószágot pedig, minthogy én magam is soha nem leltem, csak egy talpalatnyi jószágot is, jó húgom, kegyelmedet kérem, megbocsássa, azzal nem ajánlhatom magamat, mert énnekem is kevés vagyon.[252] Isten tartsa meg kegyelmedet. Datum ex curia nostra Bátor[253] die 14. Novembris Anno 1602.

Kegyelmed atyafia[254]

Comes Stephanus de Bathor
Manu propria

[Címzés:] Generosae ac Magnificae dominae Catherinae Vardaÿ coniugi Generosi ac Magnifici domini Pauli Niarÿ de Bedeg Comitis Comitatuum [!] Bihariensis necnon Praesidii Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis Supremi Capitanei Varadiensis, dominae Sorori nobis charissimae.

---

[250] A levélben betűhíven: *Telegdÿ Pal*.

[251] A levélben betűhíven: *Zakolÿ*.

[252] Minthogy mind ez idáig sem udvari rendtartások, sem szervitorokkal kötött szerződések nem kerültek elő Báthory István földesúri famíliáját illetően, ez a levél különös jelentőséggel bír. Legfőképp azért, mert egyértelműen bizonyítja, hogy Telegdy Pál is Báthory szervitorai közé tartozott. Korábban ugyan már Borbély Zoltán is Báthory szervitorai közé sorolta Telegdyt, az azonban, hogy Telegdy „Úr"-ként hivatkozott Báthoryra, nem lehet elegendő bizonyíték szervitori státuszára. (Borbély, 2019, 31.) A Felső-Tisza-vidéki közegben sokan használták ezt a megnevezést, köztük olyan személyek is, akik esetében kevéssé valószínű, hogy az ecsedi udvarban vállaltak volna szolgálatot. Lásd Alaghy Ferenc Várday Katának írt leveleit: MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10136–10143.

[253] A levélben betűhíven: *Bathor*.

[254] Ez a sor ecsedi Báthory István kézírása.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 381 2022. 01. 27. 13:14:35

47.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1603. március 15.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10237.

Generosa ac Magnifica Domina Soror Nobis Charissima. Salutem et Servitii Nostri Commendationem.

Nem hallhaték semmit az Húgom állapotja felől, kegyelmed énnekem semmit nem íra felőle. Azért kegyelmed írja meg nekem, mi állapotban legyen. Czeglédy Jánost[255] küldje haza kegyelmed, ha nem szükséges ott. Ha pedig szükséges ott létében, maradjon ott. Kegyelmed írjon az húgom állapotjáról. Isten tartsa meg kegyelmedet. Datum ex arce nostra Ecsed[256] die 15. Martii Anno 1603.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae ac Magnificae dominae Catherinae Wardaÿ coniugi Generosi et [Magnifici] Pauli Niarÿ de Bedeg Comitis Comitatuum [!] Bihariensis etc. necnon Praesidii Varadiensis Supremi Capitanei, Sorori nobis charissimae etc.

48.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1603. szeptember 29.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10238.

Generosa ac Magnifica Domina Soror Nobis Charissima. Salutem et Servitii Nostri Commendationem.

Az kegyelmed küldötte ajándékot meghozák énnekem. Bizony sokat is fáradott az kegyelmed szolgája, mert Szamosközbe keresett, itt Fábiánházánál egy erdő kebelbe talált. Kegyelmednek megszolgálom kegyelmed egészségéért, ha Isten engedi, el is költöm. Isten tartsa meg kegyelmedet jó egészségben. Datum ex silva Fábiánháza,[257] die 29. Septembris 1603.

Comes Stephanus de Bathor

---

[255] A levélben betűhíven: *Czegledÿ Janost*.
[256] A levélben betűhíven: *Eched*.
[257] A levében betűhíven: *Fabianhaz*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 382 2022. 01. 27. 13:14:35

[Címzés:] Generosae ac Magnificae dominae [Catharinae W]ardai Magnifici domini Pauli Niari de Bedegh Comitis Comitatuum Bihariensis [Crasnensis et] Szolnok me[diocris] etc. consorti, dominae et Sorori nobis charissimae.

49.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1604. január 24.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10242.

Generosa ac Magnifica Domina Soror Nobis Charissima. Salutem ac Servitii Nostri Commendationem.

Az kegyelmed levelét meghozák énnekem, melyből megértettem, hogy kegyelmed nagy örömest kíván engemet látni. Bizony én is örömest akarnám s kívánnám is kegyelmedet látni. Oda kegyelmed mégis békességben lakhatott, nem félt semmi kóborló hadaktól, de ide mi rajtunk igen uralkodnak ez féle sok dúló, kóborló hadak, az halál is igen forog közöttünk, az szegény Tatayné[258] is mind az öregbik fiával össze meghala.[259] Nem tudom, ha vagyon-e kegyelmednek hírével, de mindennél nagyobb, hogy az szegény Nádasdy uram[260] is megholt, ilyen híreket írhatok kegyelmednek. Bizony nagy örömest várnám kegyelmedet, ne is késsék kegyelmed, ha lehet, itt mégis közelben leszen kegyelmed. De azért valami gonosz úton kegyelmed ne induljon, mert ez minap is hallom, hogy nagy szerencsétlenség esett volt kegyelmeteken, még marhája is veszett volna kegyelmeteknek oda. Isten tartsa meg jó egészségben kegyelmedet. Datum ex arce nostra Ecsed[261] die 24. Januarii 1604.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae ac Magnificae dominae Catherinae Vardaÿ Magnifici domini Pauli Niarÿ de Bedegh consorti et dominae ac Sorori nobis charissimae.

---

[258] A levélben betűhíven: *Tataÿne*.

[259] Tatay Istvánné Ibrányi Kata és legidősebb fia, Tatay István.

[260] A levélben betűhíven: *Nadasdÿ.* Nádasdy Ferenc (1555–1604) Vas és Sopron vármegyék főispánjáról, dunántúli főkapitányról, az országbíró húgának, ecsedi Báthory Erzsébetnek férjéről van szó. A közeli rokonság ellenére végrendeletében Báthory óvatosnak mutatkozik sógora irányában, minthogy külön meghagyta testamentumos urainak, hogy Nyáry Pálhoz hasonlóan Nádasdyt is eskessék meg akarata betartására: *„Nádasdy uram is megesküdjék, mert noha sógor, de azért megbocsássa, ugyan ő bír húgommal, ki tudja mit mívelne, avagy míveltetné."* Vadász, 2002, 77.

[261] A levélben betűhíven: *Eched.*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 383 2022. 01. 27. 13:14:35

50.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1604. április 19.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10239.

Generosa ac Magnifica Domina Soror Nobis Charissima. Salutem et Fraternam Benevolentiam.

Az kegyelmed levelét mind az comissarius levelével egyetemben megértettem. Én kegyelmednek nem tudok semmit felőle írni, mert szinte beletompultam, nem is tudom, micsoda okokat és conditiókat kívánnak kegyelmedtől. Az szentmiklósi jószágról való adománylevelet sem értem, azt sem tudtam ezelőtt, hogy Nyáry[262] uram még utába megadott volt kétezer forintot az pénzbe, hanem Pethő Istvántól[263] üzente kegyelmed. Én pedig teljességgel elvettem magamat róla, azonkívül, az mit ott fenn elindítottam volt. Mit tudnék kegyelmednek eleibe írni, tudom, Nyáry[264] uram eleget beszéllett kegyelmeddel róla, ő maga pedig csak kiugrott belőle. Azért kegyelmed lássa, mit cselekeszik, holott immár az kétezer forint is odavagyon. Azzal kegyelmed szabad legyen, megyen-e kegyelmed fel Kassára, vagy szolgája által tractálja az dolgot kegyelmed. Azt látom, hogy csak azért kívánják felmenni kegyelmedet személyébe, hogy az mire akarják, inkább reávehessék kegyelmedet. Valami legjobb, és az mit magának leghasznosabbnak ismer kegyelmed lenni, azt cselekedje. Én nem tudok mit hozzá mondani, kárt sem akarnék kegyelmednek tenni, mert ha Nyáry uram abban hagyta volna, az mit elkezdtünk vala, hozzá tudnék szólni, azon kívül nem. Lám, eleget mind írtam, mind üzentem kegyelmednek. Isten tartsa meg jó egészségben kegyelmedet. Datum in arce nostra Ecsed[265] die 19 Aprilis Anno 1604.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae ac Magnificae dominae Catherinae Wardaÿ Magnifici domini Pauli Niarÿ de Bedeg coniugi ac Sorori nobis charissimae.

---

[262] A levélben betűhíven: *Niarÿ.*

[263] A levélben betűhíven: *Peteo Istvantul.* Petőfalvi Pethő István, Tatay István utódja az ecsedi titkári pozícióban. Pethő még deákként kezdte pályafutását az országbíró mellett, hogy aztán főtitkárává és testamentumos urává lépjen elő. Radvánszky, 1879, 218. Befolyását az ecsedi udvarban mi sem mutatja jobban, mint hogy egyike volt azon személyeknek, akiket Bocskai István felkeresett Báthory megnyerése érdekében: *„Azért kegyelmedet mint jóakaró barátunkat szeretettel kérjük, tudván őkegyelménél kegyelmednek is nem kicsiny tekintetit, az közönséges jóhoz mutassa kegyelmed annyi jóakaratját és szolgálatját, hogy intse őkegyelmét serio ez dologra; ne tartsa immár sokáig rejtekben nemzetéhez és hazájához való jóakaratját, hanem nyilatkoztassa ki, és finaliter resolválja őkegyelme magát ebből."* Bocskai István Pethő Istvánnak, Szerencs, 1605. március 20. Közzéteszi: Benda, 1992, 118–120.

[264] A levélben betűhíven: *Nÿarÿ*. A levél írója a továbbiakban ezt az írásmódot követi.

[265] A levélben betűhíven: *Eched.*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 384 2022. 01. 27. 13:14:35

51.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1604. május 26.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10240.

Generosa ac Magnifica Domina Soror Nobis Charissima. Salutem et Servitii Nostri Commendationem.

Az kegyelmed levelét meghozák minekünk, melyben írja kegyelmed, hogy az mi káros jobbágyunk felől kegyelmed törvényt tétet, ha különben nem, kegyelmed szolgabíróval is felkeresi azt az kegyelmed elszökött jobbágyát és kegyelmed törvényt tétet felőle.[266] Az kegyelmed jó akaratját kegyelmednek megszolgáljuk, de kegyelmed megbocsássa, afféle fölkérés hosszú időre halad, és az mi jobbágyunk naponként vallja mostan is az kárát, mind az hasznából, gyapjából. Annakokáért kegyelmedet kérjük, hogy kegyelmed ne múlattassa sokáig ez szegény káros embert. Datum ex arce nostra Ecsed[267] die 26. Maii Anno 1604.

Comes Stephanus de Bathor

[Utóirat:] P. S.: Kegyelmedet csak akarjuk erről megtalálni, hogy kegyelmed több dolgai között el ne felejtse.

[Címzés:] Generosae ac Magnificae dominae Catherinae Vardaÿ Magnifici domini Pauli Niarÿ de Bedegh consorti ac dominae et Sorori nobis charissimae.

---

[266] A vármegyei közgyűlési jegyzőkönyvek alapján a 16. század végére a jobbágyszökések egyre nagyobb gondot jelentettek Szabolcs és Szatmár nemesei számára. Szembetűnő a szökésekkel kapcsolatos ügytípusok megszaporodása a vármegyékben, a korszakban a szolgabírák szinte mindennapos feladatává vált az ezekben való intézkedés. A birtokosok rendszeresen kértek végrehajtást jobbágyaik ellen Szabolcs vármegye törvényszékén, lásd MNL SZSZBML IV.1.a. Prothocollum V, 1580–1588. pag. 12. Fontos megjegyezni, hogy a jobbágyok nem elsősorban az idegen katonák, hanem a magyar végvári vitézek dúlásai miatt hagyták el otthonukat. Az amúgy is feszült helyzetet súlyosbította, hogy a jobbágyszökések főbb célpontjai a Báthory-birtokok voltak, ezeket ugyanis kevésbé sújtották a magyar katonák betörései, mint a köz- és kisnemesek falvait, hiszen Báthory tekintélye és hadiereje sokszor önmagában elég volt, hogy távol tartsa a portyázókat. Ahogy kiskereki Kereky János írta Tatay Istvánnak egy levelében: *„az urunk jószágát magyar ember nem meri nyomorgatni, vagy bántani és ezért siet főképpen az urunk jószágában az mi jobbágyunk."* Kereky János Tatay Istvánnak, Bogát, 1591. február 28. MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 9406.

[267] A levélben betűhíven: *Eched.*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 385 2022. 01. 27. 13:14:35

52.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1604. július 19.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10241.

Generosa ac Magnifica Domina Soror Nobis Charissima. Salutem et Fraternam Benevolentiam.

Megadák nekünk az kegyelmed levelét, melyben ír kegyelmed az megfogott hajdú felől. Mostani időben nem jó embernek igen felemelkedni, sokat el is kell tűrni, ha minden szitokért most ember nagyot indít, nehéz véghez vinni, kinek vagyon nagyobb bántása és háborúja az féle miatt, mint nekünk, de igen óvast[268] kell mostan akármit is cselekedni. Énnekem abban módom nincs, hogy az ispánoknak írjak és törvényt tetethessek, hanem Bogdányi János,[269] ha megfogtatta, lássa, tétessen törvényt felőle, lám ő törvénytevő. Az sólymot kegyelmedtől jó néven vettük, az halhálót és szúnyoghálót is, hogy kegyelmed megcsináltatja. Az mint kegyelmednek megírtuk, ha megkészül, kegyelmed adja tudtunkra az árát, pénz nélkül nem kívánjuk, hanem megküldjük az árát. Kegyelmed jól meglássa, Bogdányi János oly dologban induljon el, hogy ez kegyelmed jószágának kárára ne következzék, mert látom, hogy ez az kállai kapitánynál[270] Bogdányi[271] felől való panaszból indíttatott. Isten tartsa meg kegyelmedet jó egészségben. Datum ex arce nostra Ecsed[272] die 19. Julii Anno 1604.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae ac Magnificae dominae Catherinae Vardaÿ Magnifici domini Pauli Niarÿ de Bedegh consorti ac dominae et Sorori nobis charissimae.

53.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1604. november 24.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10243.

---

[268] Értsd: óvatosan.

[269] A levélben betűhíven: *Bogdanÿ Janos*.

[270] A kállói kapitány a levél megírásának idején csegekátai Káthay Mihály volt. Koroknay, 2006, 25–29.

[271] A levélben betűhíven: *Bogdan*. A betűhív forma miatt elképzelhető, hogy itt Báthory István nem is Bogdányi Jánosra, hanem a Szatmár vármegyében fekvő Bogdánd (ma: Bogdand, RO) nevű településre utal.

[272] A levélben betűhíven: *Eched*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 386 2022. 01. 27. 13:14:35

Generosa ac Magnifica Domina Soror Nobis Charissima. Salutem et Benevolentiam Nostram Commendationem.

Az kegyelmed levelét megértettem, mind pedig az Bocskai uram[273] levelét. Azért az Bocskai uram levelét itt hagytam nálam, az Melith Péterét[274] visszaküldtem. Ez után is, ha vagy Bocskai uram, vagy egyebek írnak kegyelmednek, kegyelmed értésemre adja. Az Bocskai uram kívánsága pedig nem lehetséges kegyelmedtől. Csodálnám, ha ő kegyelme is azt kívánhatná. De ez az mi régi gonosz akaróink tanácsa, én jól látom. Mindazáltal kegyelmed legyen vesztegséggel, ha Melith Péter bolondoskodik,[275] bolondnak bú járása.[276] Isten bírja az eget, az földet és abban élő embereket, ő is igazgatja. Kegyelmed ír arról is, hogy Nyáry[277] uram felől micsoda hír vagyon, azért én is hallottam azt a hírt, de igaz-e, s mint hirdessék, azt én nem tudom, én is Kassa[278] felől hallottam vala azt. Ha kegyelmed Parasznyait[279] el akarja küldeni, én azt a kegyelmed jó akaratjára hagytam, csak azért nem javallom, hogy most is kevesen vagytok. Nem is remélem, hogy békével elmehetne. Mindazáltal ami a kegyelmed jóakaratja, kegyelmed azt cselekedje. Isten adjon jó egészséget kegyelmednek és gyógyítsa kegyelmedet.

Kegyelmed ne féljen és ne is gondolkodjék, jobban adja Isten néha az embereknek gondolatjuknál.

Datum ex arce nostra Ecsed[280] 24. Novembris 1604.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae ac Magnificae dominae Chaterinae Vardai consorti Magnifici domini Pauli Niari de Bedegh et Sorori nostrae nobis charissimae.

---

[273] A levélben betűhíven: *Boczkai.* Bocskai István (1557–1606) Bihar vármegye főispánja, későbbi erdélyi fejedelem.

[274] A levélben betűhíven: *Melit Peteret.* Brebiri Melith Péter, Melith Pál és Csapy Krisztina fia, Szokolyi Erzsébet (Szokolyi Miklós és Telegdy Kata egyetlen lánya) férje, rövid idegi kállói, majd szatmári kapitány. Koroknay, 2006, 65–66. A katolikus Melith Péternek rendkívül rossz volt a viszonya Várday Katával, hiszen az asszony (és férje, Nyáry Pál) gyámságára bízott Szokolyi Erzsébet akaratuk ellenére választotta férjének Melithet. A konfliktus tetőpontján, 1619 őszén Várday Kata fegyvereseivel kiűzette a kisvárdai várból az ott tartózkodó Szokolyi Erzsébetet és kisfiát. Jankovics–Kőszeghy, 2016, 327; Simon, 2008, 24.

[275] Melith Pétert visszatérően jellemezték bolondként a levelekben: *„Az Szokolyi leányt, édes Katám, mindenképpen édesítsd hozzád, mind ígéreteddel, s mindenképpen. Megmondhatod, hogy különb embert adunk neki az bolond Melithnél."* Nyáry Pál Várday Katának. Illava, 1601. április 13. Közzéteszi: Benda, 1975, 22.

[276] *A bolondnak bú járása, kár a társa* szólás részletét idézi Báthory. Erdélyi, 1851. (https://www.arcanum.com/en/online-kiadvanyok/Szolasok-regi-magyar-szolasok-es-kozmondasok-1/erdelyi-janos-magyar-kozmondasok-konyve-2E62/b-3027/956-a-bolondnak-bu-jarasa-kar-a-tarsa-3225/, utolsó letöltés: 2021. október 1.)

[277] A levélben betűhíven: *Niari.*

[278] A levélben betűhíven: *Cassa.*

[279] A levélben betűhíven: *Parazniait.*

[280] A levélben betűhíven: *Eczied.*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 387 2022. 01. 27. 13:14:35

54.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1605. január 18.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10247. (saját kezű)

Szerelmes húgom, ím értem az Bocskai[281] uram újabb írását, kinek ím én magam is írtam, és kértem újabban, ne háborgassa kegyelmedet. Azért kegyelmed várja meg, az én levelemre mi válaszom lészen, azután Isten megmutatja, mit kelljen cselekednünk.[282] Az Tonhauser[283] marháját áruló, nem jóakarók árulták be, noha az mint én értem, nem sok, kegyelmedet kérem, kegyelmed adja tudtomra mennyi. Isten éltesse soká kegyelmedet. Ex Ecsed[284] 18. Januarii 1605.

Comes Stephanus de Bathor
mpia

[Címzés:] Generosae ac Magnificae dominae Catherinae Wardaÿ Magnifici domini Pauli Niarÿ consorti et Sorori nostrae nobis charissimae.

55.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1605. február 16.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10245.

Generosa ac Magnifica domina Soror Nostrae Nobis charissima. Salutem et Servitii Nostri Commendationem.

---

[281] A levélben betűhíven: *Bochkai.*

[282] Ez alapján igen valószínűnek tűnik, hogy Bocskai István nem csupán Hodászi Lukács és Pethő István által, de Várday Katán keresztül is próbálta megnyerni a felkelésnek Báthoryt. Vö. Balázs, 1971; Benda, 1992; Vadász, 2005.

[283] A levélben betűhíven: *Tanhauzer*. Ehrenreich/Honorius von Tannhauser/Thonhauser/Tonhauser végvári várnagy, 1593-tól a töröktől visszafoglalt Szécsény, majd Fülek német származású kapitánya. Felesége hathalmi Hathalmy Orsolya. Megyeri-Pálffi, 2013, 248. 1604 decemberében Rudolf király, Basta kérésére nagyobb mennyiségű pénzt és hadiellátmányt küldött a felső-magyarországi főkapitányság megsegítésére. Hogy a szállítmány biztonságosan megérkezzen Eperjesre, Fülek mellett Tannhauser és kétszáz lovasa is csatlakoztak a kísérethez, ám a füleki kapitány emberei fellázadtak, a kíséretből többeket meggyilkoltak, a pénz egy részét maguk közt osztották el, a másik részét pedig Bocskainak vitték. Istvánffy, 2009, 443. Báthory valószínűleg erre az eseményre utal levelében. Tannhauser nem sokkal később, 1605 folyamán átadta a füleki várat Bocskainak, és hajdúkapitánynak állt (Lengyel, 1959, 176.), még 1608-ban is a Báthory Gáborral egyezkedő hajdúk közt találjuk. Komáromy, 1900, 440.

[284] A levélben betűhíven: *Eched.*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 388 2022. 01. 27. 13:14:35

Borbély Pétert[285] ím odaküldöttem, értvén az kegyelmed leánya betegségét. Bizony, hogy elég félve küldöttem, féltem attól, hogy egyért ott megölik. Más az, hogy itt is nem lehetnénk nála nélkül, igen kellene, mindazáltal mégis elküldöttem. Kegyelmedet kérem, hogy ha oly módon ottléte nem szükséges, kegyelmed ne késlelje. Látom az Varkoch uram[286] levelét, de semmi ez, csak apróság, ajánlja magát apró hazugsággal. Nem tudom, miért kellene kegyelmednek erre oda fel fárasztani. Isten tartsa meg kegyelmedet jó egészségben. Datum ex arce nostra Ecsed[287] die 16. Februarii 1605.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae ac Magnificae dominae [Cathe]rinae Var[daÿ] Coniugi Magnifici domini Pauli Niarÿ de Bedeg etc. dominae et Sorori nostrae nobis charissimae.

56.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1605. május 17.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10246.

Generosa ac Magnifica Domina Soror Nobis Charissima. Salutem et Servitii Nostri Commendationem.

Kegyelmedtől felette jó néven vettem mint asszonyomtól, húgomtól, hogy kegyelmed engemet gyakorta látogatott. Hála Istennek, ő felségének, tűrhető állapotban volnék, csakhogy az fekvést igen meguntam, félek egyéb betegségtől is az sok heverés miatt.[288] Értem azt is, hogy kegyelmed egészségben vagyon, mind az kegyelmed gyermekével össze, hála az Úr Istennek, hogy kegyelmetek egészségben vagyon. De azért kegyelmed az búsulásnak békét hagyjon, mert nem jó, magadat töröd rajta, annak felette egyéb nyavalya is találja kegyelmedet. Isten tartsa meg kegyelmedet jó egészségben. Datum ex arce nostra Ecsed[289] die 17. Maii 1605.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae ac Magnificae dominae Catherinae Vardaÿ Magnifici domini Pauli Niarÿ de Bedeg consorti, dominae ac Sorori nostrae nobis charissimae.

---

[285] A levélben betűhíven: *Borbelÿ Petert*. Borbély Pétert nem sikerült azonosítani.

[286] A levélben betűhíven: *Varkuchÿ*. Valószínűleg Varkocs György, Nyáry Pál első házasságából származó legidősebb leányának, Borbálának a férje. Lásd Benda, 1975, 46. 20. számú végjegyzet.

[287] A levélben betűhíven: *Eched*.

[288] Utólagos betoldás: *az sok heverés miatt*.

[289] A levélben betűhíven: *Eched*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 389 2022. 01. 27. 13:14:35

57.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, 1605. május 20.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10244.

Generosa ac Magnifica domina Soror Nostra Nobis Charissima. Salutem et Servitii Nostri Commendationem.

Az levelet az kegyelmed levelébe kötve meghozák énnekem. Kegyelmedtől jó néven vettem, hogy megküldötte. Egészségem felől kegyelmednek azt írhatom, hogy Istennek hála tűrhető vagyon, csakhogy az lábamon nem járhatok. Isten tartsa meg kegyelmedet jó egészségben. Datum ex arce nostra Ecsed[290] die 20. Maii Anno 1605.

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae ac Magnificae dominae Catherinae Vardaÿ Magnifici domini Pauli Niarÿ de Bedegh consorti, domini ac Sorori nostrae nobis charissimae.

58.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, „ez éjjel"

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10249. (saját kezű)

Jó húgom, bizony akarnám, ha jobb hírt hallanék, azért mind doktorom, borbélyom odaküldtem látni, kik, ez jámborok, nagy szeretettel kérésemet örömest meghallgatták. Kegyelmedet kérem, legyen becsülettel való gazdájuk ott, jóllehet nem késhetnek, hanem el kell jöjjenek. Megbocsássa kegyelmed, bezzeg efféle emberek tisztességes adományt is úgy megkívánnak. Isten kegyelmedet éltesse soká.

Írtam ez éjjel Ecsedben.[291]

CSB manu propria

[Címzés:] Az én szerelmes húgomnak Várday Katának adassék.

---

[290] A levélben betűhíven: *Eched*.
[291] A levélben betűhíven: *Eczedben*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 390 2022. 01. 27. 13:14:35

59.

Ecsedi Báthory István Várday Katának

Ecsed, é. n. július 17.

MNL OL P 707 XXXII. sorozat, No. 10250.

Generosa ac Magnifica Domina Soror Nobis Charissima. Salutem et Benevolentiam Nostrae Commendationem.

Meghozák énnekem az kegyelmed küldte dinnyéket, kit kegyelmedtől jó néven vettem mint szerelmes húgomtól. Ím, az minemű gyümölcsöm énnekem is vagyon, én is küldtem kegyelmednek valami barackot, jóllehet ennek az Nyírben volna divatja. Í[m mag]am felől egyebet nem írhatok, h[ogy az] hatalmas Isten tudja az én álla[potomat. Isten tar]tsa meg kegyelmedet jó egész[ségben. Datum ex arce] nostra Ecsed[292] 17. Julii

Comes Stephanus de Bathor

[Címzés:] Generosae dominae Chatherinae Vardaÿ relictae quondam viduae Generosi domini Pauli Telegdi domini ac Sorori nostrae nobis charissimae.

Rövidítések és irodalomjegyzék

MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára
P 707	Zichy család zsélyi levéltára
MNL SZSZBML	Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltára
IV.1.a.	Közgyűlési jegyzőkönyvek, Szabolcs vármegye (Prothocolla)

*

[292] A levélben betűhíven: *Eczied.*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 391 2022. 01. 27. 13:14:35

Ács
1985 Ács Zoltán: *Kísérletek a Várday-vagyon megszerzésére: Egy XVI. századi háramlási per története,* In: *Borsodi Levéltári Évkönyv, V,* szerk. Csorba Csaba, Miskolc, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár, 1985, 171–183.

Ács
2008 Ács Pál: *A késő reneszánsz meglazult pillérei. Sztoicizmus és manierizmus az irodalomban,* In: *Mátyás király öröksége. Késő reneszánsz művészet Magyarországon, 16–17. század,* szerk. Mikó Árpád – Verő Mária, Budapest, Magyar Nemzeti Galéria, 2008, 36–50.

Balázs
1971 Balázs Mihály: *Ecsedi Báthory István levelei Bocskaihoz,* In: *Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus X–XI,* szerk. Csukás István – Horváth Károly, Szeged, József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara, 1971, 43–49.

Baráth
2008 Baráth Béla Levente: *Adalékok az Ecsedi Báthoriak 16. századi patrónusi tevékenységéhez és Nyírbátor reformációjához,* In: *Egyháztörténeti Szemle,* 9. (2008) 2. sz. 26–52.

Benda
1975 Benda Kálmán: *Nyáry Pál és Várday Kata levelezése 1600–1607,* Debrecen, 1975. (A Kisvárdai Vármúzeum kiadványai, 7.)

Benda
1992 *Bocskai István: Levelek,* szerk. Benda Kálmán, Budapest–Bukarest, Európa Könyvkiadó – Kriterion Könyvkiadó, 1992.

Bessenyei
1997 Bessenyei József: *Diósgyőr vára és uradalma a XVI. században,* Miskolc, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár – Miskolci Egyetem Történelem Segédtudományai Tanszék, 1997.

Borbély
2019a Borbély Zoltán: *Nemesi stratégiák és társadalmi mobilitás Felső-Magyarországon a 17. század első felében,* In: *Századok,* 154. (2019) 1. sz. 25–52.

Borbély
2019b Borbély Zoltán: *A kisvárdai Várday család,* In: *Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae XLVI. Sectio*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 392 2022. 01. 27. 13:14:35

Historiae, szerk. Bajnok Dániel, Eger, Eszterházy Károly Egyetem, 2019.

C. Tóth 2011 — *Documenta ad historiam familiae Bátori de Ecsed spectantia I. Diplomata 1393–1540,* kiad. Horváth Richárd – Neumann Tibor – C. Tóth Norbert, szerk. C. Tóth Norbert, Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Múzeumok Igazgatósága, 2011. (A nyíregyházi Jósa András Múzeum kiadványai, 67.)

Dávid 1998 — Dávid Zoltán: *Telegdy Anna (1591–1635) ismeretlen versei,* In: *Irodalomtörténeti Közlemények,* 102. (1998) 1–2. sz. 240–249.

Dávid 2001 — Dávid Zoltán: *Az 1598. évi házösszeírás,* Budapest, Központi Statisztikai Hivatal Levéltára, 2001.

Dienes 2021 — Dienes Dénes: *„Az igaz hitre vezérlő Szent lelkit adja neked írette". Kísérlet a kisvárdai viszonyok árnyalására,* In: *Egyháztörténeti Szemle*, 22. (2021) 4. sz. Megjelenés alatt.

Eckhardt 1944 — Eckhardt Sándor: *Két vitéz nemesúr Telegdy Pál és János levelezése a 16. század végéről,* Budapest, Athenaeum Nyomda, 1944.

EMSZT VIII 1996 — *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár* VIII, szerk. Szabó T. Attila, Budapest–Bukarest, Akadémiai Könyvkiadó – Kriterion Könyvkiadó, 1996.

Erdei–Kevehází 1984 — *Ecsedi Báthory István meditációi,* sajtó alá rendezte: Erdei Klára – Kevehází Katalin, Budapest–Szeged, Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, 1984. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 8.)

Erdélyi 1851 — Erdélyi János: *Magyar közmondások könyve,* Pest, 1851.

Erdélyi 2020 — Erdélyi Gabriella: *Anyaság a kora újkorban. Várdai Kata és lányai kapcsolata,* In: *Korall,* 21. (2020) 82. sz. 5–38.

Erdélyi 2021 — Erdélyi Gabriella: *Két anya között: Nyáry Krisztina özvegysége és újraházasodása.* In: *Anyák és Apák. Szülői szere-*

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 393 2022. 01. 27. 13:14:35

pek, gondoskodás és tekintély a patriarchális családban (1500–1918), szerk. Erdélyi Gabriella, Budapest, Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2021, 61–88.

Éri
1960 Éri István: *A kisvárdai vár reneszánsz faragványtöredékei,* In: *A Nyíregyházi Jósa András Múzeum Évkönyve, 1.* (1960) 129–143. Budapest, Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, 1960.

Eszterházy
1880 Eszterházy János: *Adalék a Serédy-család történetéhez,* In: *Századok,* 14. (1880) 223–231.

Géresi
1885 Géresi Kálmán: *A nagy-károlyi gróf Károlyi család oklevéltára III. Oklevelek és levelezések 1491–1600,* Budapest, Franklin Társulat Könyvnyomdája, 1885.

Hanák–Szabó
2021 Hanák Béla – Szabó András Péter: *Keresztvíztől sírkeresztig. Családi eseményekre szóló meghívólevelek Kassa város levéltárában (1526–1700),* Budapest, ELKH Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2021.

Horn
2009 Horn Ildikó: *Hit és hatalom. Az erdélyi unitárius nemesség 16. századi története,* Budapest, Balassi Kiadó, 2009.

Istvánffy
2009 Istvánffy Miklós: *Magyarok dolgairól írt históriája, I/3, 25–34. könyv, 35–38. könyv (vázlat). Tállyai Pál XVII. századi fordításában,* sajtó alá rendezte: Benits Péter, Budapest, Balassi Kiadó, 2009.

Jankovics–Kőszeghy
2016 Jankovics József – Kőszeghy Péter: *Kisvárdai viszonyok – Telegdi Kata verses levele,* In: *MONOKgraphia Tanulmányok Monok István 60. születésnapjára,* szerk. Nyerges Judit – Verók Attila – Zvara Edina, Budapest, Kossuth Kiadó, 2016, 305–336.

Koltai
2001 Koltai András: *Magyar udvari rendtartás. Utasítások és rendeletek 1617–1708,* Budapest, Osiris Kiadó, 2001. (Millenniumi Magyar Történelem. Források.)

Komáromy
1900 Komáromy András: *A szabad hajdukra vonatkozó levelek és okiratok,* In: *Magyar Történelmi Tár,* 4/1. (1900) 411–448.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 394 2022. 01. 27. 13:14:35

Koroknay
1963 Koroknay Gyula: *Losonczy Anna Tiszaszentmártonban,* In: *Irodalomtörténeti Közlemények,* 67. (1963) 6. sz. 731–738.

Koroknay
2006 Koroknay Gyula: *Kállói kapitányok,* Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár, 2006. (A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár Kiadványai III. Tanulmányok, 13.)

Kovács
1975 Kovács Sándor Iván: *Pannóniából Európába. Tanulmányok a régi magyar irodalomról,* Budapest, Gondolat Kiadó, 1975.

Kovács
2021 Kovács Dóra: *„Itt mifelénk szertelen gonosz hírek vannak." Információáramlás és kapcsolattartás ecsedi Báthory István földesúri családjában,* In: *Közvetítő rendszerek, médiumok és hatalomgyakorlás a kora újkori Európában,* szerk. B. Székely Dorottya Piroska – Kovács Dóra – Vida Bence – Virág Csilla, Budapest, Gondolat Kiadó, 2021, 77–105.

Kovács–Kulcsár
1967 Kovács Sándor Iván – Kulcsár Péter: *Ceglédi S. János receptlevelei a XVII. század elejéről,* In: *Communicationes ex Bibliotheca Historiae Medicae Hungarica,* szerk. Palla Ákos, Budapest, 1967, 236–242.

Kujbusné Mecsei
1998 Kujbusné Mecsei Éva: *A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár őrizetében lévő oklevelek jegyzéke,* In: *Szabolcs-Szatmár-Beregi Levéltári Füzetek, I,* szerk. Galambos Sándor – Kujbusné Mecsei Éva, Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár, 1998, 25–34.

Lehoczky
1867 Lehoczky Tivadar: *Telegdi Pál sírköve,* In: *Századok,* 1. (1867) 279–280.

Lengyel
1959 Lengyel Alfréd: *Győr eleste és visszavétele a valóság tükrében,* In: *Hadtörténelmi Közlemények,* 6. (1959) 2. sz. 167–221.

Leveles
1929 Leveles Erzsébet: *A 800 éves Miskolc 1000-től 1878-ig,* In: *Magyar városok monografiája V. Miskolc és Borsod-Gömör-Kishont megyebeli községek,* szerk. Halmay Béla –

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 395 2022. 01. 27. 13:14:35

Leszih Andor, Budapest, A Magyar Városok Monográfiájának Kiadóhivatala, 1929, 11–138.

Lukcsics 1929 — Lukcsics Pál: *A gróf Zichy-család zsélyi nemzetségi levéltára,* In: *Levéltári Közlemények,* 7. (1929) 3–4. sz. 193–230.

Lukcsics 1930 — Lukcsics Pál: *Költői vetélkedés két főnemesi udvar között a XVI. század végén,* In: *Irodalomtörténet,* 19. (1930) 3–4. sz. 95–99.

Lukcsics 1931 — Lukcsics Pál: *A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára. Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vasonkeo XII,* Budapest, 1931.

Makay 1895 — Makay Dezső: *A Csanád-nemzetség. – A Telegdy-család (Harmadik közlemény),* In: *Turul,* 13. (1895) 167–198.

Megyeri-Pálffi 2013 — Megyeri-Pálffi Zoltán: *Név és jog. A névviselés jogi szabályozásának fejlődése Magyarországon,* Budapest, Gondolat Kiadó, 2013.

Néző 2004 — Néző István: *Az utolsó Várdayak. Adalékok Balassi Bálint rokonságához,* In: *Honismeret,* 32. (2004.) 3. sz. 71–74.

Pálffy 2009 — Pálffy Géza: *Pozsony megyéből a Magyar Királyság élére. Karrierlehetőségek a magyar arisztokráciában a 16–17. század fordulóján (Az Esterházy, a Pálffy és az Illésházy család felemelkedése),* In: *Századok,* 143. (2009) 4. sz. 853–882.

Péter 2008 — Péter Katalin: *Házasság a régi Magyarországon 16–17. század,* Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2008. (Múltidéző–Zsebkönyvtár.)

Radvánszky 1879 — Radvánszky Béla: *Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században III,* Budapest, 1879.

RMKT 1959 — Klaniczay Tibor – Stoll Béla: *Régi Magyar Költők Tára XVII. század 1,* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1959.

Simon 2008 — Simon Zoltán: *A kisvárdai vár inventáriumai. Adalékok a kisvárdai vár történetéhez és helyrajzához,* Kisvárda, Rétközi Múzeum, 2008.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 396 2022. 01. 27. 13:14:35

Szabó 1989 — Szabó Péter: *A végtisztesség. A főúri gyászszertartás mint látvány,* Budapest, Magvető Kiadó, 1989.

Szabó 1990 — Szabó András: *Herczeg Ferenc (1598) – Szikszai Fabricius Balázs tanítványa Sárospatakon,* In: *Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus XXV,* szerk. Herner János – Szajbély Mihály, Szeged, József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara, 1988, 145–149.

Szabó 1995 — Szabó András: *Alaghy Ferenc és Menyhért, Pácin birtokosai (1590–1631),* In: *Széphalom: A Kazinczy Ferenc Társaság Évkönyve 7.* (1995) 11–16.

Szabó 2017 — Szabó András: *Coetus Ungaricus. A wittenbergi magyar diáktársaság 1555–1613,* Budapest, Balassi Kiadó, 2017 (Humanizmus és Reformáció, 37.)

Szelestei N. 1997 — Szelestei N. László: *Magyarországi diákok a bécsi jezsuita gimnáziumban 1578-ban. (Rekreációs diárium töredéke),* In: *Irodalomtörténeti Közlemények,* 101. (1997) 1–2. sz. 146–158.

Szentmártoni Szabó 2014 — Szentmártoni Szabó Géza: *Losonczy Anna a források tükrében,* In: *Tiszaszentmárton,* szerk. Sallai József, Tiszaszentmárton, Tiszaszentmárton Község Önkormányzata, 2014, 63–82.

Szentmártoni Szabó 2019 — Szentmártoni Szabó Géza: *Diána berke Beregben Telegdi Kata levele egy hajdani reneszánsz kertről,* In: *Napút,* 21. (2019) 9. sz. 91–100.

Szeremlei 1913 — Szeremlei Sámuel: *Hód-Mező-Vásárhely története,* 5. *A közmivelődés története 1526–1848.* II, Hódmezővásárhely, 1913.

Szivák 2000 — Szivák Gábor: *Telegdy Kata, egy XVI. századi magyar verselő nő,* In: *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle,* 35. (2000) 2. sz. 137–145.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 397 2022. 01. 27. 13:14:35

Vadász 2002 — Vadász Veronika: *Ecsedi Báthory István végrendelete 1603,* Szeged, Szegedi Tudományegyetem Régi Magyar Irodalom Tanszék, 2002. (Fiatal filológusok füzetei, Korai újkor 1.)

Vadász 2005 — Vadász Veronika: *Egy prédikátor levelei Bocskaihoz 1605 tavaszán,* In: *Aetas,* 20. (2005) 3. sz. 155–161.

Virágh 1981 — Virágh Ferenc: *Adatok Kisvárda történetéhez,* Nyíregyháza, Nyíregyházi Jósa András Múzeum, 1981. (A Nyíregyházi Jósa András Múzeum kiadványai, 20.)

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 398 2022. 01. 27. 13:14:35